

Univerzita Palackého v Olomouci

Právnická fakulta

Žaneta Klementová

Nutná obrana jako okolnost vylučující protiprávnost

Diplomová práce

Olomouc 2017

„Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Nutná obrana jako okolnost vylučující protiprávnost trestného činu vypracovala samostatně a citovala všechny použité zdroje.

V Lanškrouně 30. 3. 2017

Žaneta Klementová“

Obsah

Úvod	4
1. Obecně k okolnostem vylučující protiprávnost trestného činu.....	6
2. Historický vývoj institutu nutné obrany od roku 1852 do současnosti	9
3. Podmínky nutné obrany	15
3. 1. Nutná obrana.....	15
3. 2. Útok.....	18
3. 2. 1. Zavinění	20
3. 2. 2. Útok přímo hrozící a trvajícím	24
3. 3. Podmínky obranného jednání	26
3. 3. 1. Forma, subjekt a předmět obranného jednání.....	26
3. 3. 2. Přiměřenost.....	27
3. 3. 3. Objektivní a subjektivní hledisko posuzování přiměřenosti	32
4. Vybočení z mezí nutné obrany	34
4. 1. Exces intenzivní a extenzivní	35
4. 2. Právní kvalifikace a důsledky excesu z nutné obrany	37
5. Nutná obrana a použití automatických obranných systémů	39
6. Právní úprava nutné obrany v jiných právních předpisech	45
6. 1. Nutná obrana dle občanského zákoníku	45
6. 2. Nutná obrana dle zákona o přestupcích	46
Závěr	48
Abstrakt	51
Seznam literatury.....	53

Úvod

Jak je stanoveno v § 2 odst. 4 Ústavy České republiky, každý občan může činit, co není zákonem zakázáno, a nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá.

Pokud však člověk svým jednáním překročí daný zákaz, je nezbytné ze strany státu přimět takového člověka, aby se protiprávního jednání zdržel a nesl následky za své jednání. Základem trestní odpovědnosti je pouze trestný čin. Hlavním předpokladem je tedy spáchání trestného činu trestně odpovědným pachatelem, který svým protiprávním jednáním ohrozil či porušil zájmy chráněné trestním zákonem. Podle § 12 odst. 2 trestního zákoníku (dále jen TrZ) lze trestní odpovědnost uplatňovat jen v případech společensky škodlivých. Společenská škodlivost u určitého protiprávního jednání je sociálně-právním důvodem a základem trestnosti takového činu. Může však nastat situace, kdy jednání pachatele splňuje znaky některého z trestných činů, ale je učiněn za zvláštních okolností, v jejichž důsledku je vyloučena nejen společenská škodlivost, ale zároveň může být pro společnost prospěšný.¹ S tímto je spojováno i vyloučení protiprávnosti. Protiprávnost je pojmovým znakem každého trestného činu, avšak pokud schází tento zákonný znak, nejedná se o trestný čin. Tedy trestně odpovědným pachatelem může být jen ten, kdo naplní svým jednáním znaky trestného činu, a jeho jednání je protiprávní, což vyplývá z § 13 odst. 1 TrZ. Podstata okolností vylučující protiprávnost spočívá v tom, že pachatele činu jinak trestného zbavují trestní odpovědnosti. Pokud je protiprávnost vyloučena v důsledku ospravedlňujícího důvodu, zůstává jednání dovolené.² Okolnosti vylučující protiprávnost nám poskytují možnou ochranu v případě ohrožení či porušení našich zájmů chráněných zákonem.

V mé diplomové práci se budu zabývat především jednou z okolností vylučující protiprávnosti, tzv. nutnou obranou. Nutná obrana je institutem jak veřejnoprávním, tak i soukromoprávním, avšak v mé práci bude kladen důraz na nutnou obranu jako na institut trestněprávní. Podle mého názoru je nutná obrana nejvýznamnější okolností vylučující protiprávnost, a to z důvodu její závažnosti a četnosti výskytu. Nutná obrana má zároveň jak preventivní, tak i výchovnou funkci.

Smyslem institutu nutné obrany je možnost občanů bránit se proti protiprávnímu jednání útočnicka za situace, kdy není možné čekat na zásah veřejných orgánů. Souhlasím s názorem Kuchty, který uvádí, že nutná obrana je jedním z nástrojů k boji proti trestné

---

¹ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní právo hmotné: Obecná část I*. 8. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. 209 s.

² JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 5. vydání. Praha: Leges, 2016. 256 s.

činnosti, jejichž realizace není možná pouze prostřednictvím speciálních orgánů bez aktivní účasti občanů. Přímý vstup občanů do boje s pachateli trestných činů tím, že odvrací jejich útok, velmi napomáhá upevnění právního řádu a k vytváření takového žádoucího stavu ve společnosti, aby se pachatelé trestných činů setkávali s bezprostřední reakcí a odporem.³

Situace nutné obrany může být aktuální pro každého z nás, ale na druhou stranu si myslím, že je zde vysoká neznalost občanských práv v tomto směru, tedy že se občané obávají určitým způsobem samy zakročit, aniž by věděli o možnosti, že za své obranné jednání nebudou trestně odpovědní. Jak je všeobecně známo, neznalost zákona neomlouvá, a proto si myslím, že každý občan by měl být dostatečně obeznámen s institutem nutné obrany. Zlepšení by mělo spočívat nejen v zpřesnění zákonné úpravy, ale zejména tuto problematiku více popularizovat u veřejnosti a klást důraz na její významnou roli.

Tato diplomická práce je systematicky rozdělena do 7 částí. Úvodní kapitola se věnuje všeobecně znakům okolností vylučující protiprávnost, neboť je důležité obecně nastínit kategorii těchto okolností, do kterých je nutná obrana zařazena. Část druhá je zaměřena na historický vývoj institutu nutné obrany v české trestněprávní nauce od roku 1852 až do současné právní úpravy. Dále následuje část třetí, která je hlavním těžištěm mé práce. Nutná obrana je jednou z nejsložitějších otázek trestního práva včetně jejího posouzení, proto věnuji pozornost především otázce splnění podmínek nutné obrany, a to zejména útoku, způsobu jeho provedení a otázce zavinění. Dále následuje rozbor obranného jednání, který se týká zejména formy, subjektu, předmětu obrany a její přiměřenosti. Část čtvrtá se zabývá vybočením z mezí nutné obrany, tzv. excesem, a tudíž i právní kvalifikací a důsledky tohoto excesu z nutné obrany. Dále se práce stručně věnuje velmi složité ale zajímavé problematice automatických obranných systému v rámci institutu nutné obrany. Jak už bylo výše řečeno, problematika nutné obrany se prolíná celým právním řádem napříč, a proto se část šestá věnuje porovnání trestněprávní úpravy nutné obrany s dalšími právními úpravami a to především s občanskoprávní a správněprávní.

Cílem mé diplomové práce je analyzovat trestněprávní institut nutné obrany, jak z hlediska teoretického, tak praktického s využitím dostupné judikatury, a zdali je současná právní úprava dostatečná.

---

³ KUCHTA, Jan. *Nutná obrana*. Brno: Masarykova univerzita, 1999. 8 s.

1. Obecně k okolnostem vylučující protiprávnost trestného činu

Okolnosti vylučující protiprávnost jsou takové okolnosti, které pachatele činu jinak trestného zbavují trestní odpovědnosti.⁴ Jde o určité výjimky z jinak nedovoleného jednání. Ve své podstatě tak negují aplikaci jiných právních norem. Lze tedy hovořit o určitém střetu dvou právních norem, a to trestní normy, která určité jednání zakazuje, a poté normy trestního zákoníku nebo i jiného právního předpisu, která čin dovoluje a v některých případech dokonce i přikazuje.⁵

Protiprávnost, která je v těchto případech vyloučena, spadá pod pojmové znaky každého trestného činu, což vyplývá z § 13 TrZ. Protiprávnost je rozpor s právní normou v rámci právního řádu. Je nutné, aby se protiprávnost zkoumala vzhledem k celému právnímu řádu, jelikož se opírá i o některé ustanovení, které leží mimo trestní zákoník, např. správní a občanské právo. Nepřichází totiž v úvahu, aby určité jednání bylo dovolené podle správního nebo občanského práva a zároveň, aby bylo považováno za protiprávní v právu trestním.⁶ Schází-li tedy protiprávnost, nejedná se o trestný čin už od samostatného počátku.

Protiprávnost plyne ze společenské škodlivosti útoku.⁷ Společenská škodlivost představuje materiální stránku trestného činu. Aby se skutečně jednalo o trestný čin, musí dojít k naplnění této materiální stránky. Podle § 12 odst. 2 TrZ „*trestní odpovědnost pachatele a trestněprávní důsledky s ní spojené lze uplatňovat jen v případech společensky škodlivých, ve kterých nepostačuje uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu.*“ Společenská škodlivost je obligatorním znakem zásady subsidiarity trestní represe, která je vyjádřena v tomto ustanovení. Aby byl pachatel trestně odpovědný, nepostačí tedy aby jeho jednání naplnilo formální skutkovou podstatu trestného činu, ale musí být takovéto jednání pro společnost škodlivé a zároveň, aby nebylo možné dané jednání posoudit podle jiného právního předpisu, např. podle zákona o přestupcích. V případě okolností vylučující protiprávnost je toto jednání společností vnímáno dokonce i jako prospěšné. Profesor Vladimír Kratochvíl uvádí, že: „*materiální aspekt (stránka, základ, důvod) protiprávnosti jednání a jeho trestnosti, tzn. sociální (společenská) škodlivost činu, se nejen právně historicky, nýbrž i dnes, jak mám za to, profiluje ve světle výše uvedeného, coby legitimace*

⁴ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 5. vydání. Praha: Leges, 2016. 256 s.

⁵ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. 383 s.

⁶ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 5. vydání. Praha: Leges, 2016. 257 s.

⁷ KRATOCHVÍL, Vladimír a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. 437 s.

určitých typů jednání právě jakožto (formálně, legálně) protiprávných a trestných. Řečeno jinými slovy, společenská škodlivost jednání jako jeho kvalita a kvantita určitých parametrů odůvodňuje (opravňuje) existenci jednání právě jako formálně, legálně protiprávných a trestných, protože vyjádřených ve formě práva, tedy i práva trestního.“⁸

Důležité je odlišení okolností vylučující protiprávnost od důvodu zániku trestnosti.⁹ Pokud dojde k situaci, která spadá právě pod tyto okolnosti vylučující protiprávnost, nejedná se o trestný čin už od počátku (ex tunc), protože zde chybí protiprávnost trestného činu. Důvod zániku trestní odpovědnosti nastává až po spáchání činu, který je v době spáchání trestným činem. Trestní odpovědnost z tohoto důvodu zaniká až následně, kdežto v případě okolností vylučující protiprávnost se nejedná o trestný čin už od samotného počátku.¹⁰

Výčet okolností vylučující protiprávnost není taxativní, tedy uzavřený, ale demonstrativní. Najdeme ho v trestním zákoníku, konkrétně v hlavě III. obecné části. Jsou jimi krajní nouze (§28), nutná obrana (§29), svolení poškozeného (§30), přípustné riziko (§31) a oprávněné použití zbraně (§32). Jak už bylo výše zmíněno, právní řád tvoří jednotný celek, tudíž typové případy vyloučení protiprávnosti se neomezují jen na instituty, které trestní zákoník výslovně uvádí, ale půjde i o další případy, které dovozuje doktrína trestního práva, resp. právní praxe.¹¹ Tedy vedle těchto zákonem uvedených okolností, uvádí teorie i praxe další okolnosti, které nejsou zařazeny do tohoto demonstrativního výčtu, jimiž jsou výkon práv a plnění povinností. Použití těchto jiných případů okolností vylučující protiprávnost je přípustné a to z důvodu, že zákon dovoluje analogii in bonam partem, tedy ve prospěch pachatele. Právě proto, že tato analogie nerozšiřuje podmínky trestnosti, tedy v neprospěch pachatele, ale naopak rozšiřuje podmínky beztrestnosti, není to v rozporu se zásadou „nulum crimen sine lege“. Okolnosti vylučující protiprávnost lze nalézt i ve zvláštní části trestního zákoníku. Například dle § 363 TrZ pokud se policejní agent účastní na odhalení pachatele trestné činnosti spáchané ve prospěch organizované zločinecké skupiny, bude pro tento čin beztrestný. Dále také např. dle § 368 odst. 2 TrZ beztrestnost osoby, která neoznámila trestný čin z toho důvodu, aby sebe nebo osobu blízkou neuvedla v nebezpečí smrti, ublížení na zdraví, jiné závažné újmy nebo trestního stíhání, dále neoznámění trestného činu dle § 368 odst. 3. TrZ pokud jde o advokáta při poskytování právních služeb a duchovního při výkonu práva zpovědního tajemství.

---

⁸ KRATOCHVÍL, Vladimír. *Okolnosti vylučující protiprávnost v zákoně uvedené a zásada subsidiarity trestní represe*. Trestněprávní revue, 2016, č.3, 55 s.

⁹ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 5. vydání. Praha: Leges, 2016. 258 s.

¹⁰ CHMELÍK, Jan A KOLEKTIV. *Trestní právo hmotné obecná část*. Praha, 2009. 142 s.

¹¹ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní právo hmotné: Obecná část I*. 8. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. 210 s.

Každá z těchto okolností představuje okruh podmínek, které musí být splněny. Zároveň se liší co do charakteru, tak i co do kvantity, a proto co do dosahu se tyto okolnosti do určité míry kříží. Pokud jedna překrývá druhou ve smyslu subsidiarity a speciality, stačí, je-li naplněna okolnost subsidiární. Společnými znaky těchto okolností vylučující protiprávnost jsou:

- tyto okolnosti se uplatňují tam, kde jinak jsou naplněny všechny pojmové znaky trestného činu
- každá z těchto okolností přichází v úvahu u kteréhokoliv trestného činu, trestní zákon z jejich dosahu nevylučuje žádné skutkové podstaty. Pokud je nelze uplatnit v konkrétním případě, je to záležitostí faktickou, nikoliv právní, tedy kde vyloučení vyplývá spíše z povahy konkrétní věci,
- tyto okolnosti vylučují společenskou škodlivost činu, způsobují, že jednání není společensky škodlivé, dokonce až na výjimky (svolení poškozeného) mají společensky prospěšný charakter
- mají právní důsledek, tj. vylučují společenskou škodlivost, protiprávnost a tím i trestnost činu.
- tato škodlivost, protiprávnost i trestnost je vyloučena již od samého počátku, tzn. že vůbec nejde o trestný čin. Tato jednání však případně mohou být postižena sankcemi jiných právních odvětví, pokud to stanoví příslušný zákonný předpis (např. náhrada škody podle občanského zákoníku).
- je-li dána kterákoliv z těchto okolností, nelze pro ti ní užít jednání žádné z ostatních okolností (např. nutná obrana není možná proti jednání v krajní nouzi a naopak).¹²

Jednání založené na nedůvodně předpokládané existenci okolnosti vylučující protiprávnost (skutkový omyl pozitivní) vylučuje úmysl a vědomou nedbalost dle § 18 odst. 4 TrZ.¹³ Zároveň se také jedná o polehčující okolnost dle § 41 písm. g TrZ, je i důvodem pro mimořádné snížení trestu odnětí svobody dle § 58 odst. 6 TrZ, popřípadě i upuštění od potrestání dle § 46 TrZ.

---

¹² KUCHTA, Jan. *Nutná obrana*. Brno: Masarykova univerzita, 1999. 176 s.

¹³ DRAŠTÍK, Antonín a kol. *Trestní zákoník: Komentář. I. díl. (§ 1 – 232)*. Wolters Kluwer, 2015. 246 s.

2. Historický vývoj institutu nutné obrany od roku 1852 do současnosti

K prvnímu zakotvení institutu nutné obrany došlo v roce 1852, který byl upraven v císařském patentu č. 117/ 1852 ř. z., na jehož základě byl vydán zákon o zločinech, přečinech a přestupcích. V tomto trestním zákonu se vyžaduje ke spáchání zločinu tzv. zlého úmyslu, který je upraven § 1 tohoto zákona. Následně § 2 jsou uvedeny tzv. důvody vylučující zlý úmysl. Institut nutné obrany je upraven konkrétně v § 2 písm. g jako tzv. spravedlivá nutná obrana:

„Proto nepřičítá se konání neb opominutí za zločin:

g) když skutek se stal z neodolatelného donucení nebo u výkonu spravedlivé nutné obrany.

Že však tu byla spravedlivá nutná obrana, za to má se míti jen tehdy, když lze z povahy osob, času, místa, ze způsobu útoku nebo z jiných okolností důvodně souditi, že pachatel užil toliko obrany potřebné, aby odvrátil od sebe neb od jiných protiprávní útok na život, na svobodu, nebo na jmění; nebo že toliko z poděšení, ze strachu nebo z leknutí vykročil z mezi takové obrany. Vykročení takové může se však podle povahy okolností trestati podle ustanovení dílu druhého tohoto zákona trestního § 335 a 431 za čin trestný z nedbalosti.“

Aby šlo tedy o spravedlivou obranu, musí být útok, proti kterému se pachatel bránil, nespravedlivý. Dále musí být útok přítomný, tedy že musí alespoň přímo hrozit, a zločinná činnost nesmí být ještě skončena. Podle rakouského práva směřuje útok proti životu, svobodě nebo na jmění. Směřuje-li útok na čest, je spravedlivá nutná obrana vyloučena. Další podmínkou je potřebná obrana, tzn. že nesmí vykročit z mezí, jichž je třeba k odvrácení útoku. Dojde-li k překročení mezí spravedlivé obrany z leknutí, ze strachu nebo poděšení, omlouvá jej spravedlivá obrana, pokud jde o úmyslné jednání.¹⁴

Objevovaly se i mírné nejasnosti, které se týkaly problému možnosti útěku před útokem. Rozpor můžeme najít mezi judikátem č. 1633/23 Sb. rozh. tr., který útek nežádá, a Kallabovým komentářem k trestnímu zákonu, který možnost užít nutnou obranu vylučuje, „bylo-li možno snadno a bez nebezpečí uniknout.“¹⁵ Další nejasnost se týkala útoku nepřičetné osoby či dítěte. Jestliže dojde k situaci, kdy napadený neví o stavu útočnicka, jedná

¹⁴ KALLAB, Jaroslav. *Trestní právo hmotné platné v zemi české a moravskoslezské. Část obecná i zvláštní.* Praha: Melantrich, 1935. s. 81-82.

¹⁵ LATA, Jan. *Vývoj institutů nutné obrany a krajní nouze v českých zemích.* Trestní právo, 1999, č. 2, 21 s.

se o putativní nutnou obranu. Pokud však jeho stav zná, je odražení jeho útoku beztrestné jen za podmínek nouze.¹⁶

V roce 1948, kdy došlo ke změně společenskopolitických poměrů, zároveň nastal závažný obrat v chápání nutné obrany. Nejen nutná obrana, ale celé trestní právo se stalo poplatné sovětským vzorům. To se projevilo i ideologizací institutu nutné obrany v novém trestním zákoníku č. 86/1950 Sb.¹⁷ Nutná obrana je v tomto zákoně upravena v § 8:

„Jednání jinak trestné, jímž někdo odvrací útok na lidově demokratickou republiku, její socialistickou výstavbu, zájmy pracujícího lidu, nebo na jednotlivce, není trestným činem, jestliže

a) útok přímo hrozil nebo trval,

b) obrana byla útoku přiměřená.“

Nyní je možné hájit i jiné zájmy než jen pouhý život, svobodu a majetek, tedy např. čest, a to z toho důvodu, že nutná obrana jednotlivce již není ničím omezena.¹⁸ Došlo k rozšíření okruhu vztahů, ke kterým je nutná obrana uplatňována, zejména když někdo odvrací útok na lidově demokratickou republiku a její socialistickou výstavbu.

Dřívější právní úprava připouštěla nutnou obranu i proti útoku nepřičetné osoby a osoby mladší patnácti let. Současná právní úprava označuje tyto situace jako nebezpečí a obranu proti nim jako krajní nouzi.¹⁹

Podmínka proporcionality je dodržena, pokud je nutná obrana přiměřená. Otázka přiměřenosti je definována v judikátu NS ČSR 6 Nt 301/58, který říká, že: *„předpokladem nutné obrany je přiměřenost obrany, přičemž je nutno zdůraznit, že se nevyžaduje úplná úměrnost mezi významem ohroženého společenského vztahu a vztahu dotknutého nutnou obranou. Proto nesmí být velký nepoměr mezi škodou, která společnosti vzniká odvrácením útoku, a škodou, která společnosti hrozí.“*

V roce 1961 byl přijat trestní zákoník č. 140/ 1961 Sb., ve kterém byla nutná obrana upravena v § 13.

„Čin jinak trestný, kterým někdo odvrací přímo hrozící, nebo trvající útok na zájem chráněný tímto zákonem, není trestným činem. Nejde o nutnou obranu, byla-li obrana zřejmě nepřiměřená povaze a nebezpečnosti útoku.“

V tomto případě došlo zejména k uvolnění podmínek nutné obrany ve prospěch obránce a to z toho důvodu, že podmínky nutné obrany jsou splněny tehdy, když nutná obrana

¹⁶ LATA, Jan. *Vývoj institutů nutné obrany a krajní nouze v českých zemích*. Trestní právo, 1999, č. 2, 21 s.

¹⁷ KUČHTA, Jan. *Nutná obrana*. Brno: Masarykova univerzita, 1999. 31 s.

¹⁸ LATA, Jan. *Vývoj institutů nutné obrany a krajní nouze v českých zemích*. Trestní právo, 1999, č. 2, 22 s.

¹⁹ Tamtéž.

nebyla zřejmě nepřiměřená povaze a nebezpečnosti útoku.²⁰ Co se týče obrany proti osobám nepřičetným a osobám mladších patnácti let, je obrana posuzována jako krajní nouze s tím, že se podmínky dovoleného jednání v krajní nouzi rozšíří analogicky dle § 13.²¹

Ustanovení § 13 bylo v roce 1993 pozměněno novelou č. 290/1993 Sb., která nahradila sousloví „zřejmě nepřiměřená povaze a nebezpečnosti útoku“ za „zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku“, což bylo v zásadě převzato i do současné právní úpravy. Ustanovení tedy znělo takto: „Nejde o nutnou obranu, byla-li obrana zřejmě nepřiměřená způsobu útoku.“ Důvodová zpráva se k tomu vyjadřuje následovně: „*Meze nutné obrany se v souladu s požadavky teorie i praxe rozšiřují tak, aby její podmínky nebyly splněny jen tehdy, jestliže obrana je naprosto nepřiměřená povaze útoku. Respektuje se skutečnost, že osoba jednající v obraně často nemůže předem náležitě zhodnotit hrozící nebo trvajícím útok a zvolit vždy přesně adekvátní prostředky obrany. Pojem nebezpečnosti útoku, který je značně abstraktní, se nahrazuje způsobu útoku, který především jeho nebezpečnost charakterizuje.*“²²

Zakotvení pojmu „způsob útoku“ namísto „povahy a nebezpečnosti útoku“, vyvolává mezi jednotlivými autory rozpory. Dolenský, který vychází ze samotné důvodové zprávy, tvrdí, že: *pod „způsob útoku“ můžeme zahrnout i vlastnosti útočnicka, jež se v útoku jeví nebo již hrozí se projevit. Ve způsobu útoku je obsažena i hrozící součinnost dalších osob doprovázejících útočnicka. To rozhodně není překročením oné krajní možné hranice smyslu slov „způsob útoku“.*²³ Velmi podobný názor zastává i Šámal, který říká, že „*pojem „způsob útoku“ vyjadřuje nejen způsob provedení útoku, ale i osobu útočnicka a jeho úmysly, jež se při útoku projeví, jakož i další okolnosti, za nichž byl útok spáchán, za podmínky, že byly známé a zřejmě poškozenému.*“²⁴ Kritické názory poukazovaly zejména na to, že pojem „způsob útoku“ není v zákoně nikde definován, a že by měly být zohledňovány i další kritéria jako např. místo, čas, osoba útočnicka apod. Lněnička, který je jedním z kritiků, se vyjádřil zejména k názoru Dolenského, který pod tento pojem zahrnuje i další znaky útoku, takto: „*když shrnu všechny okolnosti způsobu útoku, dostanu se zpět k hodnocení útoků nikoliv podle „způsobu“ jejich provedení, ale podle jejich nebezpečnosti.*“ Zároveň se

²⁰ KUCHTA, Jan. *Nutná obrana*. Brno: Masarykova univerzita, 1999. 31 s.

²¹ LATA, Jan. *Vývoj institutů nutné obrany a krajní nouze v českých zemích*. Trestní právo, 1999, č. 2, 22 s.

²² Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 290/1993 Sb., ze dne 22. 9. 1993

²³ DOLENSKÝ, Adolf. *Nová koncepce nutné obrany (§13 tr. zák.): k diskuzi*. Bulletin advokacie, 1994, č. 1, 19 s.

²⁴ ŠÁMAL, Pavel. *K vládnímu návrhu novelizace ustanovení § 13 tr. zák. O nutné obraně*. Právní praxe, 1994. č. 2, 80 s.

domnívá, že nedojde k výraznému rozšíření mezí nutné obrany, jelikož novela dovoluje výklad, který tyto meze nerozšiřuje nýbrž zužuje.²⁵

Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR byl v roce 2004 předložen vládní návrh nového trestního zákoníku, který definoval nutnou obranu takto:

„(1) Čin jinak trestný, kterým někdo odvrací přímo hrozící nebo trvající útok na zájem chráněný trestním zákonem, není trestným činem.

(2) Nejde o nutnou obranu, byla-li zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku, místu a času útoku, anebo k okolnostem vztahujícím se k osobě útočnicka nebo osobě obránce.

(3) Ten, kdo odvrací útok, aniž byly zcela splněny podmínky nutné obrany, není trestný, jednal-li v silném rozrušení, strachu, úleku nebo zmatku způsobeném útokem.“

První odstavec zůstává beze změn, avšak co se týká odstavce druhého, je zde řešena opět problematika pojmu „způsob útoku“ ve vztahu k dalším kategoriím, které by měly být brány v úvahu. V odstavci třetím řešil zákonodárce situaci, kdy obránce vykročí z mezí nutné obrany v důsledku subjektivních pocitů vyvolaných útokem.²⁶ Kritika spočívala zejména v obtížném a nespolehlivém dokazování. Podle Kuchty je velmi důkazně nespolehlivé určovat trestnost či beztrestnost pouze na základě zjišťování přítomnosti určitého druhu afektů, jejich konkrétního vlivu na jednání a mohlo by dojít zejména k zneužívání takovéto úpravy.²⁷ S tímto názorem souhlasím. Pokud by však v budoucnu došlo k doplnění institutu nutné obrany o takové ustanovení, bylo by určitě zapotřebí důsledně zjišťovat stav jednajícího, aby právě nedocházelo ke zneužívání tohoto ustanovení.

Z důvodů jednotlivých připomínek došlo k redukci znění ustanovení § 29 navrhovaného trestního zákoníku. Nejdříve došlo k vypuštění třetího odstavce, které rozdělil trestněprávní teoretiky na dvě skupiny, a poté došlo k vypuštění okolností uvedených v odstavci druhém, které doplňovaly a zpřesňovaly „nevýstižný“ pojem způsob útoku.²⁸ Což v konečném důsledku představuje současné znění § 29 TrZ o nutné obraně.

V roce 2014 byl předložen návrh novely zákona č. 40/2009 Sb., který byl však následně zamítnut. Podstatou této novely bylo výrazně pomoci obětem v rámci problematiky institutu nutné obrany. Šlo o zavedení tzv. zásady „můj dům, můj hrad“, jejímž hlavním smyslem je zajistit oprávněným osobám vyšší míru bezpečnosti v oprávněně užívaných

²⁵ LNĚNIČKA, Jiří. *Ad „Nová koncepce nutné obrany (§ 13 tr. zák.)“*, Praha: Bulletin advokacie, 1994, č. 4, 13 s.

²⁶ HRUŠKA, Jiří. *Institut nutné obrany ve světle navrhované rekodifikaci trestního zákoníku*. Trestní právo, 2007, č. 12, 16 s.

²⁷ KUČTA, Jan. *Několik poznámek k postavení a formulaci okolností vylučující protiprávnost v připravované rekodifikaci trestního zákona*. Trestněprávní revue, 2003, č. 2, 50 s.

²⁸ HRUŠKA, Jiří. *Institut nutné obrany ve světle navrhované rekodifikaci trestního zákoníku*. Trestní právo, 2007, č. 12, 17 s.

místech, zajištěných proti neoprávněnému vniknutí, při sjednání dostatečné právní jistoty, zejména pro osoby potencionálních obránců.²⁹

Navrhované znění novely spočívalo v rozšíření ustanovení § 29 TrZ o odst. 3, který zněl následovně:

(3) „*O nutnou obranu se jedná, je-li obrana vedena vůči osobě, která neoprávněně vnikla do cizího obydlí za použití násilí nebo pohrůžky bezprostředního násilí nebo překoná-li překážku, jejímž účelem je zabránit vniknutí, pokud takové jednání může vyvolat u obránce oprávněnou obavu z ohrožení života či zdraví jeho nebo jiné přítomné osoby.*“³⁰

Smysl této novely tedy spočíval v tom, že oběť nemusí vyčkávat s obranou až do okamžiku, kdy ji pachatel svým útokem přímo ohrozí, ale může se bránit už ve chvíli, kdy má oprávněné obavy z ohrožení zdraví či života. Jak vyplývá z důvodové zprávy, je důležité zároveň upozornit, že obranou se nemyslí pouze případné použití stříelné zbraně, ale obecné užití termínu nutné obrany, např. prostřednictvím použití zbraně v nejširším možném kontextu. V tomto případě pak na sebe bere útočník riziko, že pokud vyvolá odůvodněnou obavu z ohrožení na zdraví či života oprávněné osoby, a tato osoba se bude účinně bránit, nenastane případná sankce této osoby ze strany státu.³¹

Vláda považovala předložený návrh za neopodstatněný a z hlediska použití formulace zcela nevhodný.³² S tímto výrokem však nesouhlasím a myslím si, že takové zakotvení nutné obrany by jistě přineslo určité zlepšení současné právní úpravy. Vymezením nutné obrany v souladu se zmíněnou zásadou „můj dům, můj hrad“ by jednak bylo dosaženo potřebné právní jistoty a jednak by odpadl dnešní stav, kdy je potřebná materie obsažena především v judikatuře. Viz např. znění rozsudku Nejvyššího soudu SR: „*Nutná obrana je přípustná i proti útoku, který směřuje proti domovní svobodě způsobem uvedeným v § 238 odst. 1 Tr. zák. V takovémto případě trvá útok dokud se nepodaří útočníka, který vnikl do domu nebo do bytu jiného s úmyslem vykonat tam násilí, z domu nebo z bytu vyhnat.*“³³ Lidem by tak bylo ulehčeno rozhodování, zda v případě, kdy dojde k neoprávněnému vniknutí do jejich obydlí, mají právo zakročit, jelikož dle současné právní úpravy musí obránce ve svém bytě či domě nejdříve vyčkat, než bude útočníkem napaden. Je možné argumentovat čl. 12 LZPS, tedy že obydlí je nedotknutelné a není dovoleno do něj vstoupit bez souhlasu toho, kdo v něm bydlí. To vše samozřejmě se zřetelem k tomu, že obrana nebude zjevně nepřiměřená způsobu útoku.

²⁹ Návrh novely zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, ze dne 21. 3. 2014

³⁰ Tamtéž.

³¹ Důvodová zpráva k návrhu novely zákona č. 40/2009 Sb., ze dne 21. 3. 2014

³² Stanovisko Vlády ČR k návrhu poslance Davida Kádnera na vydání zákona, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

³³ Rozhodnutí Nejvyššího soudu SR ze dne 28.7. 1978, sp. zn. 4 Tz 40/78

3. Podmínky nutné obrany

3. 1. Nutná obrana

Trestněprávní institut nutné obrany jako okolnosti vylučující protiprávnost je upraven v trestním zákoníku, konkrétně v § 29 TrZ, který říká, že nutná obrana je: „*čin jinak trestný, kterým někdo odvrací přímo hrozící nebo trvajících útok na zájem chráněný trestním zákonem, není trestným činem. Nejde o nutnou obranu, byla-li obrana zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku.*“ Toto zákonné vymezení je velmi obecné a široké, což poskytuje rozsáhlou aplikaci a výkladu tohoto institutu jako jednoho z neúčinnějších nástrojů k ochraně zájmů jednotlivce i společnosti před protiprávním útokem pachatele. Nutná obrana patří k těm bezprostředním projevům boje s trestnou činností, jehož úspěšná realizace není možná pouze prostřednictvím speciálních orgánů bez aktivní účasti občanů.³⁴

Nutná obrana není považována za trestní čin, jelikož zde není naplněna protiprávnost, která je znakem trestného činu. Nutná obrana tak umožňuje oběti pachatelova protiprávního činu hájit svá práva a svobody, které jí zákon přiznává. Smyslem ustanovení o nutné obraně je tedy poskytnout ochranu zájmům jednotlivců i společnosti, které jsou chráněny trestním zákonem, ale také i jinými ustanoveními, a to pro případ, že není možné vyčkat zásahu veřejných orgánů (např. policie).³⁵

Kladem nutné obrany je preventivní působení již před samotným započítáním trestného činu nebo v jeho průběhu. Tato preventivní funkce se však nevztahuje jen k pachateli (útočníkovi), ale i k osobě ohrožené (oběti) a k ostatním občanům. Nutná obrana zároveň vykazuje funkci výchovnou, represivní a odstrašující.

Nutná obrana má i své negativní aspekty a to především faktor strachu obránce z pachatele, který může vést k tomu, že obránce se odmítá bránit nebo v opačném případě se brání s dalekou větší intenzitou, nežli je to potřebné. To však nelze klást obránci k tíži. V takovéto situaci se často projevuje neznalost institutu nutné obrany a jeho mezí.³⁶

Podstatou nutné obrany je odvrácení přímo hrozícího nebo trvajících útoku, který směřuje proti zájmům poškozeného nebo zájmům cizích, které jsou chráněny trestním zákonem. V případě nutné obrany dochází ke kolizi zájmů. Na jedné straně je to zájem, který

---

³⁴ KRATOCHVÍL, Vladimír a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. 433 s.

³⁵ CHMELÍK, Jan a kol. *Trestní právo hmotné obecná část*. Praha, 2009. 146 s.

³⁶ KOUCKÝ, Roman. *K problematice nutné obrany: Nutná obrana podle návrhu „nového trestního zákona“*. Právní fórum, 2006. č.12, 437 s.

byl napaden útokem, na druhé straně je to zájem útočníka, který by byl jinak za určitých okolností chráněn. V případě, že dojde k tomuto střetu zájmů, zákon dává přednost zájmu obránce a to z toho důvodu, že pokud se obránce snaží daný útok přiměřeným způsobem odvrátit, chrání tím tytéž zájmy, které chrání sám trestní zákoník, tedy jedná ve shodě s právem.³⁷ Každý je oprávněn k využití institutu nutné obrany, i když útok nesměruje proti němu nebo jím sám není dotčen, jde o tzv. pomoc v nutné obraně. Toto tvrzení nevyplývá pouze z ustanovení o nutné obraně, ale také např. z čl. 6 odst. 4 Listiny základních práv a svobod. Obrana však směřuje vždy proti útočníkovi.

Je důležité také říci, že nutná obrana je právem občana, nikoliv jeho povinností. Záleží pouze na svobodném uvážení daného člověka, zdali proti protiprávnímu útoku pachatele chce zasáhnout či nikoliv. Je zde několik aspektů, které člověka od určité obrany proti pachateli mohou odrazovat, ať už je to obyčejný vnitřní strach, nedostatek síly, lhostejnost. Někdy může dojít i k situaci, kdy určitá obrana proti hrozícímu nebo přímo trvajícím útoku, může způsobit větší škodu, než která by byla samotným pachatelem způsobena. Jediné co stát může po občanech požadovat je obecná povinnost občanů překazit nebo oznámit trestný čin dle § 367 a 368 TrZ. Avšak i tyto povinnosti občanů jsou velmi omezeny. Zejména jde o taxativní výčet trestních činů, u kterých je nevyšší zájem státu na jejich oznámení, a dále je důležité zohlednit nebezpečí, které z toho vyplývá pro osobu, která jedná a nebo pro její osoby blízké. Na druhé straně zde máme ale kategorii osob, u kterých je nutná obrana povinností. Tato povinnost je uložena přímo buď zákonem nebo na jeho základě služebními předpisy. Tyto osoby jsou povinny čelit nebezpečí, které má povahu útoku a v případě jejich nečinnosti tyto osoby podléhají odpovědnosti podle služebních předpisů, popř. § 158 TrZ.³⁸ Povinnost těchto osob, aby čelily nebezpečí, nelze chápat absolutně, avšak pro posouzení bude důležité, do jaké míry byla schopna a mohla čelit nebezpečí svým jednáním.³⁹

Proti jednání v nutné obraně není nutná obrana přípustná. Jednání útočníka, namířené proti osobě, která jedná v nutné obraně je třeba považovat za pokračování v útoku bez ohledu na to, zda útok byl od počátku namířený proti osobě, která jedná v nutné obraně, anebo proti jiné osobě.⁴⁰ Z tohoto důvodu je zapotřebí posoudit i možnosti nutné obrany proti jednání státních orgánů a veřejných činitelů, dnes úředních osob. Této otázce byla věnována dlouhá diskuze. V literatuře a praxi jsme mohli často najít názor, že obrana proti úředním zásahům

---

³⁷ JANEČKOVÁ, Eva. *Právní aspekty sebeobrany*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015. 34 s.

³⁸ KUČHTA, Jan. *Nutná obrana*. Brno: Masarykova univerzita, 1999. 71 s.

³⁹ Tamtéž.

⁴⁰ R 47/1997

není přípustná.⁴¹ Nyní z judikatury vyplývá, že aby nutná obrana nebyla přípustná proti úředním osobám, musí být jednání těchto osob materiálně i formálně nezávadné.⁴² Pokud však jde o úkony, které vůbec nenáleží do věcné pravomoci úřední osoby nebo samy tvoří skutkovou podstatu trestného činu, poté převládá názor, že je nutná obrana proti takovýmto úkonům úředních osob přípustná.⁴³ Při zabezpečování výkonu rozhodnutí státních orgánů požívají např. policisté ochrany úředních osob, i kdyby toto rozhodnutí bylo věcně nesprávné, neboť příslušníci policie nejsou oprávněni zkoumat, zda úkon, při němž asistují, je správný či nikoliv, ale musí postupovat podle pokynů svých nadřízených.⁴⁴ Protiprávní útoky ze strany úředních osob jsou dokonce zvýšenou měrou společensky škodlivé, jelikož vedle zájmů ohrožených jednotlivců je ohrožen i zájem na objektivním a řádném výkonu pravomoci úředních osob, což se odrazí na poměru přiměřenosti nutné obrany v konkrétním případě. V okamžiku kdy zákon přiznává úředním osobám určité pravomoci, musí také stanovit mantinely jejich zneužití. Posláním těchto úředních osob je totiž ochrana právního státu, a tudíž respektování zákonnosti svých vlastních jednání, nikoliv jejich zneužívání. Žádná úřední osoba nemá pravomoc bezdůvodně užívat proti občanům fyzické násilí, každé takové jednání je překročením pravomoci a je proti tomu přípustná nutná obrana.⁴⁵ Na druhou stranu si i myslím, že pokud by byla připuštěna možnost nutné obrany proti úředním osobám ve velké míře, mohlo by docházet k častému napadání úředních osob, čímž by utrpěla jak autorita jejich, tak autorita státu.

Na rozdíl od krajní nouze, platný trestní zákoník nepočítá se subsidiaritou, která je podmínkou oprávněnosti jednání v krajní nouzi. V případě nutné obrany by subsidiarita znamenala, že by obránce mohl způsobit škodu jen tehdy, pokud by se útoku nemohl vyhnout jinak. Obrana proti přímo hrozícímu nebo trvajícím útoku nelze považovat za nepřiměřenou jen z důvodu, že se obránce nevyhnul útoku útekem nebo nepřivolal pomoc, i když mohl. Na druhou stranu je v literatuře uvedeno, že směřuje-li však útok od dětí, osob nepřičetných, osob jednajících v omylu, bylo by vhodné, kdyby se obránce pokusil nejdříve útoku vyhnout.⁴⁶ S tímto názorem bych souhlasila pouze tehdy, pokud by obránci bylo zřejmé, že osoba jedná ve stavu nepřičetnosti či v omylu a nehrozilo by mu další nebezpečí v případě, že by se danému útoku vyhnul.

---

⁴¹ KRATOCHVÍL, Vladimír a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. 439 s.

⁴² R 55/1977

⁴³ R 47/1980

⁴⁴ R 11/1981

⁴⁵ R 19/1981

⁴⁶ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 5. vydání. Praha: Leges, 2016. 268 s.

V případě přiměřenosti nutné obrany neplatí proporcionalita mezi škodou hrozící z útoku a škodou způsobenou obráncem. Škoda, která byla způsobena obráncem nakonec může být větší než škoda, která hrozila z útoku. Výrazně hrubý nepoměr škody hrozící z útoku a škody způsobené v obraně však může vést k závěru, že obrana se jevila jako zcela zjevně nepřiměřená.⁴⁷ Nemůže se však po obránci požadovat, aby se omezil jen na to, co je přiměřené danému útoku. Právní úprava proto dovoluje, že obrana může být intenzivnější než přiměřená. Určité vymezení dovolené obrany je velmi široké, avšak určitá krajní mez je vyjádřena právě v zákoně tím, že obrana nesmí být „zcela zjevně nepřiměřená“.⁴⁸

3. 2. Útok

Legální definici útoku v trestněprávní nauce nenajdeme, přesto je útok vykládán jako určité protiprávní jednání člověka, které ohrožuje zájmy chráněné trestním zákoníkem a je škodlivé pro společnost.⁴⁹ Zájem je nezbytným znakem každé skutkové podstaty trestného činu a je podřazen objektu skupinovému, který vyjadřuje společné druhové rysy individuálních objektů jednotlivých trestných činů.⁵⁰ Zájmy chráněné trestním zákonem jsou například zájmy na ochraně života, zdraví, majetku, svobody, osobnosti člověka, jeho soukromí, cti, lidské důstojnosti atd.. Trestní zákoník v § 29 nespécifikuje konkrétní zájmy vůči kterým je nutná obrana přípustná. Může to být tedy kterýkoliv ze zájmu výše uvedených, tedy život, svoboda, ale i např. majetek, osobní svoboda, jakož i další zájmy chráněné zákonem. Chránit lze jak zájmy vlastní, tak i zájmy jiného. Zájmy, které trestní zákoník nechrání, nemohou být chráněny ani trestním zákoníkem ve smyslu beztrestnosti.⁵¹

Nejedná se pouze o fyzický útok, ale o každé úmyslné protiprávní jednání člověka. Je ale důležité také podotknout, že ne každé jednání, které porušuje nebo ohrožuje zájmy chráněné zákonem, je vždy protiprávní a společensky škodlivé. Pojem „útok na zájem chráněný trestním zákonem“ je tedy třeba vykládat tak, že ne vždy jsou tyto zájmy trestním zákonem chráněny, ale mohou nastat i situace, kdy být chráněny nemohou. Pak se jedná o

---

⁴⁷ ŠÁMAL, Petr, PÚRY, František, RIZMAN, Stanislav. *Trestní zákon: Komentář. I. díl.* 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. 126 s.

⁴⁸ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část.* 5. vydání. Praha: Leges, 2016. 269 s.

⁴⁹ KRATOCHVÍL, Vladimír a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část.* 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. 435 s.

⁵⁰ DRAŠTÍK, Antonín a kol. *Trestní zákoník: Komentář. I. díl. (§ 1 – 232).* Wolters Kluwer, 2015. 251 s.

⁵¹ ŠÁMAL, Petr, PÚRY, František, RIZMAN, Stanislav. *Trestní zákon: Komentář. I. díl.* 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. 119 s.

případ zájmů, které jsou porušovány jednáním za okolností vylučující protiprávnost, kdy tyto určité jinak chráněné zájmy pozbývají ochrany a jejich porušení tedy není protiprávní.⁵²

Je důležité odlišovat útok od napadení, kdy útok je širším pojmem než pojem napadení. V případě napadení, které se projevuje zejména v otevřených a často násilných aktivních jednání, které je dále spojeno s překonáváním odporu nebo s potlačením možnosti odporu, absentuje na rozdíl od útoku i jednání nenásilného charakteru. Útok je tedy charakterizován jak násilným tak i nenásilným jednáním, tedy se může jednat např. i o trestné činy proti majetku.⁵³

Útok má zpravidla povahu trestného činu, nemusí tomu tak být vždy, ale musí se jednat o protiprávní jednání. Charakteristickým znakem nutné obrany je tedy protiprávnost jednání považovaného za útok. Nutná obrana je nepřipustná, pokud útok není protiprávní. Útokem může být pouze jednání, které je protiprávní z hlediska objektivního práva. Útokem jsou také činy, jejichž trestnost zanikla, nebo činy, které nemohou být stíhány z důvodů procesních, nicméně může se jednat také o činy, jež vůbec znaky trestných činů nemají, např. slabší útoky proti fyzické integritě člověka, které nemají za následek ublížení na zdraví.⁵⁴ Útok musí být nedovolený. Pokud by se jednalo o dovolený útok, např. služební zásah policisty, není možné ho odvracet v rámci nutné obrany.

I vyprovokovaný útok ohrožuje zájmy chráněné trestním zákoníkem. Nutná obrana je vůči vyprovokovanému útoku přípustná pouze tehdy, pokud obránce nevyprovokoval útočnicka záměrně s úmyslem mu způsobit újmu, a zároveň s myšlenkou, že z toho vyvázne bez jakéhokoliv trestu v souvislosti s nutnou obranou. V opačné případě tedy nutná obrana není přípustná.⁵⁵

Aby bylo možné hovořit o útoku, musí být jednání zejména projevem vůle fyzické osoby. Proto je důležité tuto vůli k útoku vždy zjišťovat a vyhodnotit, neboť právě vůle k ohrožení či porušení určitého zájmu chráněném trestním zákoníkem nám určuje rozdíl mezi jednáním jinak nezávadným a protiprávním útokem na chráněné zájmy. Může dojít k situaci, kdy osoba má v jedné kapse jak kapesník, tak i střelnou zbraň. Jakmile však osoba sahá do kapsy, je důležité vyhodnotit, co má skutečně v úmyslu. Tedy zdali vytáhne kapesník či střelnou zbraň za účelem útoku proti jiné osobě nebo úplně za jiným účelem.⁵⁶

---

⁵² KUČHTA, Jan. *Nutná obrana*. Brno: Masarykova univerzita, 1999. 87 s.

⁵³ Tamtéž. 73 s.

⁵⁴ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. 401 s.

⁵⁵ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní právo hmotné: Obecná část I*. 8. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. 220 s.

⁵⁶ KUČHTA, Jan. *Nutná obrana*. Brno: Masarykova univerzita, 1999. 79 s.

Jak už bylo výše řečeno, jedná se o jednání člověka, které však může spočívat v konání ale i opomenutí, např. pokud je tu protiprávní stav. Máme za to, že útokem je i nečinnost toho, kdo je za to odpovědný, když takový stav svou nečinností stále prodlužuje. Například zdržuje-li se někdo neoprávněně v cizím bytě poté, co byl vykázan, je možno neopuštění bytu považovat za útok.⁵⁷ Ačkoliv většina útoků spočívá v konání, jsou konání i opomenutí, jako dvě formy jednání, postavené na roveň.

3. 2. 1. Zavinění

Dalším faktorem, který ovlivňuje celou situaci nutné obrany, je zavinění útoku. Jedná se o otázku problematickou. Podle mého názoru ze zákona jednoznačně nevyplývá požadavek, aby útok představoval úmyslné jednání. V literatuře můžeme také najít odlišné názory na tuto problematiku. Například Jelínek uvádí, že útok je úmyslné, protiprávní jednání člověka, které je nebezpečné pro společnost.⁵⁸ Na druhou stranu Šámal uvádí, že útok nemusí být vždy úmyslný, ale může se jednat i o jednání nedbalostní.⁵⁹ Pokud např. osoba, která útočí, jedná ve skutkovém omylu, je to pak velmi těžké posuzovat. Útok vyžaduje úmyslné jednání, které by v tomto případě ať už negativního nebo pozitivního skutkového omylu absentovalo, tudíž by se jednání této osoby považovalo za „jiné nebezpečí“, které lze odvrátit v rámci krajní nouze. Nicméně v současné právní úpravě se činy osob jednajících ve skutkovém omylu posuzují jako útok ve smyslu ustanovení o nutné obraně, která je proto vůči nim přípustná.⁶⁰ Zastávám ten názor, že nutná obrana by měla být přípustná jak proti úmyslnému, tak i nedbalostnímu jednání.

V souvislosti se zaviněním vyvolává určitou pochybnost situace, kdy se útoku dopustí osoba trestně neodpovědná, tedy osoba, která nedosáhla požadovaného věku (dítě) a osoba nepřičetná. Osobou nepřičetnou je dle § 26 TrZ „*ten kdo v době spáchání činu nemohl rozpoznat jeho protiprávnost nebo ovládat své jednání, není za tento čin trestně odpovědný.*“ Jde o tzv. činy jinak trestné, kterým v důsledku zvláštního psychického stavu dané osoby odpadá trestnost, což tedy znamená, že nepřičetný pachatel není trestně odpovědný. Duševní stav není důvodem pro vyloučení těchto osob z dosahu práva. Podle Kuchty „*mimo požadavky práva zůstává pouze to, co objektivně fyzicky nebo duševně nemůže splnit žádný*

⁵⁷ NOVOTNÝ, František. *Právo na sebeobranu*. Praha: Lexis-Nexis, 2006. 44 s.

⁵⁸ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 5. vydání. Praha: Leges, 2016. 266 s.

⁵⁹ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní právo hmotné: Obecná část 1*. 8. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. 219 s.

⁶⁰ ŠÁMAL, Petr, PŮRY, František, RIZMAN, Stanislav. *Trestní zákon: Komentář. I. díl*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. 123 s.

*člověk a právo by zde ztratilo zcela svou řídicí funkci.*⁶¹ Ovšem pokud osoba nepřičetná porušuje nebo ohrožuje chráněný zájem, zůstává její jednání stále protiprávní a porušuje tím svoji povinnost vůči jiným osobám. Podle trestněprávní teorie spočívalo řešení této otázky v posuzování těchto případů podle zásad o krajní nouzi, jelikož činy těchto osob je třeba pokládat za nebezpečí, které odůvodňuje stav krajní nouze. Tento názor zastával i profesor Solnař ve své práci *Základy trestní odpovědnosti*.⁶² V případě krajní nouze musí být splněné dvě podmínky, a to podmínka subsidiarity, tedy že toto nebezpečí nebylo možno odvrátit jinak, a podmínka proporcionality. Zároveň si však uvědomovali nedokonalost tohoto řešení z hlediska proporcionality vyžadované u krajní nouze, kde následek, který útočník způsobil, nesmí být stejně závažný nebo ještě závažnější než ten, který hrozil, a proto zmírňují podmínky krajní nouze, které se týkají její proporcionality ve smyslu, že lze beztrestně odvracet i hrozící škodu způsobením škody stejné závažnosti, jako byla ta, která hrozila (lze tudíž choromyslného k záchraně vlastního života i zabít).⁶³ Tato analogie je přípustná, jelikož je ve prospěch pachatele, tedy zužuje podmínky trestnosti. Takového zmírnění je nazýváno subjektivní pojetí protiprávnosti činu.⁶⁴ Což podle mého názoru takovéto řešení není vhodné, jelikož se na obránce kladou nepřiměřené požadavky a už se nemyslí na to, že obránce v daném okamžiku sám neví, co má dělat a v časové tísně se musí rozhodnout. Zároveň ve většině případů je obránce neznalý co se týče způsobů obrany a už vůbec jejich následků.

Později však začalo být navrhováno, aby se takovéto útoky posuzovaly podle ustanovení o nutné obraně, jelikož dochází k dostatečnému naplnění znaku protiprávnosti útoku, nikoliv jen k nebezpečí.⁶⁵ Jak už bylo výše zmíněné, nutná obrana je přípustná proti útoku, který je protiprávní, společensky nebezpečný a nemusí být vždy trestným činem. Pokud se nepožaduje, aby útok byl trestným činem, není pak důvodné, aby útočník byl osobou trestně odpovědnou.⁶⁶ Z tohoto důvodu je nutná obrana přípustná i proti útoku dítěte, osoby nepřičetné nebo osoby ve skutkovém omylu. Je důležité mít na paměti, že útok těchto osob může být mnohem více nebezpečný než útok od osob trestně odpovědných. Nelze tedy obecně říci, že jenom z toho důvodu, že se útoku dopustila osoba nepřičetná, je útok společensky méně nebezpečný. Z ustanovení o nutné obraně pak nelze dovodit pro tyto

---

⁶¹ KUČHTA, Jan. *Nutná obrana*. Brno: Masarykova univerzita, 1999. 93 s.

⁶² SOLNAŘ, Vladimír. *Systém českého trestního práva. II. Základy trestní odpovědnosti*. Praha: Novatrix, 2009. 118 s.

⁶³ ŠÁMAL, Petr, PÚRY, František, RIZMAN, Stanislav. *Trestní zákon: Komentář. I. díl*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. 121 s.

⁶⁴ NÝVLTOVÁ, Ivana. *Objektivní a subjektivní koncepce protiprávnosti útoku a jejich vztah k právnímu posouzení obrany proti útoku osob trestně neodpovědných*. *Trestněprávní revue*, 2003, č.7, 204 s.

⁶⁵ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, 402 s.

⁶⁶ JANEČKOVÁ, Eva. *Právní aspekty sebeobrany*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015. 37 s.

případy zvláštní privilegium, jelikož by to znamenalo odlišné posuzování nutné obrany a trestní odpovědnosti. Vzhledem k tomu, že jsou podmínky nutné obrany jasně stanoveny, nelze porušení těchto podmínek odůvodnit ani citem pro spravedlnost a zároveň nelze ani žádat zvláštní ohledy pro určitou kategorii útočníků. To může být pouze záležitostí de lege ferenda příslušných zákonodárných orgánů. Podle současné právní úpravy je možno přihlídnout k osobním vlastnostem útočníků jen do té míry, do jaké se promítnou do způsobu útoku, a požadovat po obránci, aby jeho obranné jednání nebylo zcela zjevně nepřiměřené.⁶⁷

Na druhé straně záleží i na intenzitě útoku. Pokud jde o jednání, které spočívá např. v nepřístojnosti, klukoviny, rošťáctví, obtěžování, uličnictví, rozpustilosti, nezbednosti, drobné darebáctví, nelze to ještě považovat za útok. Za určitou hranici, podle které by se dalo určit, co se ještě považuje za bagatelní záležitost a co už může být protiprávním útokem ve smyslu ustanovení o nutné obraně dle § 29 TrZ, lze zřejmě považovat jen zdravý rozum. Záleží na tom, jaká je citlivost společnosti.⁶⁸ V zásadě je tedy nutná obrana přípustná proti útokům takovýchto osob.

Útokem je tedy zaviněné jednání fyzické osoby, které naplnilo všechny obligatorní znaky. Všeobecným názorem je, že útočníkem nemůže nikdy být neživá věc, co se ale týče věcí živých, např. zvířat, zde se názory již dříve rozcházely. Převažovaly názory, že i proti útokům zvířat je možno jednat v nutné obraně, resp. že vůči zvířatům je možno jednat za stejných podmínek jako vůči dětem a nepříčetným osobám při splnění dalších dodatečných podmínek.⁶⁹ Pokud by se jednalo o útok zvířete, není možné se v tomto případě bránit v rámci nutné obrany, ale obranné jednání by nebylo trestné z důvodů stavu krajní nouze. Nicméně pokud by někdo úmyslně použil zvíře jako živou zbraň, je možné odvrátit nebezpečí v rámci nutné obrany, jelikož to dané zvíře je prostředkem útoku.⁷⁰

O nutnou obranu se nejedná v případě, když dvě osoby navzájem útočí na svou tělesnou integritu. Pokud dojde alespoň k ublížení na zdraví, bude se postupovat dle § 146 TrZ, popřípadě dle § 145 TrZ jako těžkého ublížení na zdraví. V okamžiku, kdy spolu zápasí více osob a obranu střídají útoky, bude jejich jednání v podobě útoku naplňovat znaky skutkové podstaty trestného činu rvačky dle § 158, i když k ublížení na zdraví nedojde.⁷¹ Rozdíl mezi nutnou obranou a rvačkou spočívá ve vztahu mezi útočníkem a obráncem,

---

⁶⁷ KUČHTA, Jan. *Nutná obrana*. Brno: Masarykova univerzita, 1999. s. 94-95.

⁶⁸ NOVOTNÝ, František. *Právo na sebeobranu*. Praha: Lexis-Nexis, 2006. 43 s.

⁶⁹ SOLNAŘ, Vladimír. *Základy trestní odpovědnosti*. Academia Praha, 1972. 109 s.

⁷⁰ ŠÁMAL, Petr, PÚRY, František, RIZMAN, Stanislav. *Trestní zákon: Komentář. I. díl*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. 120 s.

⁷¹ KRATOCHVÍL, Vladimír a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. 436 s.

příčemž útočníkem je zpravidla ten, kdo nesl podnět vedoucí ke vzniku předmětné situace, a obráncem je ten, kdo se proti tomuto jednání bránil. Takové rozdělení rolí je zásadní, jelikož přechod obránce do role útočníka a následné vrácení se zpět do role obránce, je nepřípustný. Pokud by osoby a role splývaly, nejednalo by se o vztah útoku a obrany, nýbrž o rvačku.⁷² O rvačku se jedná tehdy, pokud má mezi sebou konflikt více osob, nejméně tři, a všechny osoby se navzájem ohrožují na zdraví nebo na životě. Pokud tedy dojde k vzájemnému útoku mezi dvěma osobami, nebude se jednat o rvačku, ale jak už bylo výše řečeno o ublížení na zdraví, popř. výtržnictví. Je-li však jedna osoba nebo více osob napadena více útočníky a brání se v mezích nutné obrany, pak nejde o rvačku ani na jedné straně. V případě, že útočníci jednali jako spolupachatelé, budou odpovídat všichni za způsobený následek nebo za pokus podle toho, co způsobili.⁷³ Rozdíl mezi nutnou obranou a rvačkou spočívá v tom, že nutná obrana předpokládá rozdělení osob, které se střetly, na dvě strany, z nichž jedna je v roli útočníka a druhá obránce. Pro určení osoby útočníka je rozhodující počáteční iniciativa, tedy kdo začal jako první.⁷⁴

V případě rvačky či vzájemného napadení však může dojít i k situaci, kdy bude nutná obrana přípustná. Zejména se bude jednat o situace, kdy dojde k překročení dosavadního rámce boje, tedy o tzv. exces. Může se jednat ať už o exces intenzivní (např. kdy během rvačky došlo k tomu, že doposud byli všichni účastníci neozbrojení, ale najednou se jeden z nich zmocnil nože s úmyslem ostatní ohrozit na zdraví či usmrtit), nebo extenzivní (kdy např. dojde k situaci, že jeden z účastníků se již na rvačce dále nechce podílet, ale ostatní ho stále zatahují zpět, a to i proti jeho vůli). Nutná obrana je přípustná i v případě, kdy se jedná jen o diváka rvačky, kterého však ostatní do rvačky zatahují. V nutné obraně jedná i ten, kdo se snaží probíhající rvačce zabránit, avšak není jejím účastníkem, např. když se snaží odtrhnout od sebe útočníky a v důsledku toho je jimi napaden.⁷⁵

Podmínkou nutné obrany je, že škoda musí vzniknout pouze útočníkovi a pokud tomu tak není, jedná se o krajní nouzi. Tato podmínka vyplývá přímo z judikatury, kde je uvedeno, že nebezpečí, které občan odvrací v krajní nouzi, může spočívat i v útoku člověka. V takovém případě jde o krajní nouzi a nikoli nutnou obranu tehdy, jestliže jednáním jinak trestným je způsobena škoda jinému než útočníkovi.⁷⁶

---

⁷² JANEČKOVÁ, Eva. *Právní aspekty sebeobrany*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015. 66 s.

⁷³ R 75/1956

⁷⁴ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. 402 s.

⁷⁵ JANEČKOVÁ, Eva. *Právní aspekty sebeobrany*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015. 86 s.

⁷⁶ Rozhodnutí Nejvyššího soudu SSR ze dne 24. 2. 1987, sp. zn. 7 Tz 9/87

3. 2. 2. Útok přímo hrozící a trvajícím

Dle současné úpravy § 29 trestního zákoníku je nutná obrana možná proti útoku přímo hrozícímu nebo trvajícím, to znamená, že útok musí trvat v době jeho odvrácení. V podstatě musí jít o tak rozvinutý útok, aby odůvodňoval již svépomoc občana bez jakýchkoliv odkazů na subsidiaritu zásahu státní moci. Na druhé straně musí tento útok ještě trvat nebo pokračovat tak, aby obranou proti němu bylo možno ještě odvrátit porušení chráněných zájmů.⁷⁷ Důležitý je tedy okamžik vzniku přímo hrozícího útoku a nemožnost obránce tento útok již odvrátit. Takovéto časové vymezení útoku nám určuje oprávněnost využití možnosti nutné obrany, což je v tomto časovém úseku oprávněné.

Útok přímo hrozí pokud je z okolností zřejmé, že vznikne nebezpečí porušení chráněných zájmů a to v nejbližší očekávané době. Obránce však nemusí čekat až útočník začne. Často se používá i pojem „bezprostřední hrozba,“ to znamená, že útok bude následovat bezprostředně za nějakou hrozbou, která nemusela být ani vyslovena, tedy je zde vysoká pravděpodobnost porušení chráněného zájmu.⁷⁸ Podle občanského zákoníku není bezprostřednost nezbytná, je však vyžadována v přestupkovém zákoně.⁷⁹ Nutná obrana je tedy možná i v situaci, kdy daný útok ještě nenastal, ale jeho začátek je vysoce a očividně předvídatelný. Je tedy potřeba, aby každý konkrétní útok byl posuzován a vyhodnocen samostatně. V případě kdy útočník např. pouze vyhrožuje osobě po telefonu, že jí ublíží na zdraví až ji potká, v tomto případě by nutná obrana nebyla přípustná.

Pro rozpoznání může být pomocným kritériem vývojové stádium trestného činu, do něhož se jednání útočníka dostalo. Protože v případě, že útočník jednal ve stádiu pokusu, pak tento pokus bude mít zpravidla povahu přímo hrozícího útoku, kdežto pokud jednání útočníka spočívalo „pouze,“ v přípravě určitého trestného činu, pak příprava svým charakterem není přímo hrozícím útokem.⁸⁰ Avšak i ve stádiu přípravy nebo dokonce již projevení úmyslu, může jít v některých případech o bezprostřední hrozbu (např. útočník pronáší pohružku usmrcením a sahá po zbraně).⁸¹ V okamžiku kdy je ale příprava pouze ve stádiu např. obstarávání zbraně, pak nutná obrana není přípustná. Kdežto v případě pokusu, jednání útočníka směřuje k bezprostřednímu dokonání trestného činu, např. útočník střílí po oběti s úmyslem ji zabít, ale ještě ji nezasáhl. Oběť však není povinna vyčkávat až do okamžiku,

⁷⁷ KUCHTA, Jan. *Nutná obrana*. Brno: Masarykova univerzita, 1999. 122 s.

⁷⁸ DRAŠTÍK, Antonín a kol. *Trestní zákoník: Komentář. I. díl. (§ 1 – 232)*. Wolters Kluwer, 2015. 248 s.

⁷⁹ KOUCKÝ, Roman. *K problematice nutné obrany: Nutná obrana podle návrhu „nového trestního zákona“*. Právní fórum, 2006, č.12, 438 s.

⁸⁰ JANEČKOVÁ, Eva. *Právní aspekty sebeobran*y. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015. 37 s.

⁸¹ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní právo hmotné: Obecná část I*. 8. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. 220 s.

kdy útočník započne s protiprávním jednáním namířeným právě pro ti ní. Avšak jak už bylo výše řečeno, vývojová stádia trestného činu jsou pouze pomocným kritériem a každý konkrétní případ se musí posuzovat samostatně.

Útok trvá, dokud není ukončen. Okamžik zániku situace nutné obrany je spojován s ukončením útoku. Útok je ukončen např. když útočník ublížil obránci na zdraví, následně utekl a už se nevrátil, tedy v daném útoku následně nepokračoval. Ukončení útoku však není totožné s dokonáním činu, tedy naplněním všech znaků skutkové podstaty trestného činu. Proto je možné užití nutné obrany např. i vůči pachateli krádeže, který ukradl věci a následně je odnáší, neboť útok na majetkové zájmy trvá, i když je trestný čin dokonán a útočník odchází.⁸² Ta samá situace nastává i v případě loupeže, kdy lupič dokonal trestný čin loupeže v okamžiku, když použil pohružku bezprostředního násilí v úmyslu zmocnit se cizí věci, avšak čin byl dokončen až v okamžiku, kdy se věci zmocnil a odnáší si ji. Nutná obrana je přípustná pouze do faktického ukončení útoku, nikoliv pouze do právního dokonání, tedy do okamžiku, kdy už nehrozí nebezpečí pro napadené zájmy, anebo jsou-li tyto zájmy již porušeny. Nutná obrana je nepřípustná:

- pokud byl útok úspěšně odvrácen a útočník rezignoval a nemůže dosáhnout cíle;
- byl-li útok úspěšný a útočník dosáhl cíle a již neohrožuje další trestní právem chráněné zájmy;
- jestliže útočník dobrovolně upustí od svého jednání.

Pokud však i nadále hrozí nebezpečí pro zájmy chráněné trestním zákonem, pak je nutná obrana přípustná.⁸³ Při využití institutu nutné obrany, nemůže soud vycházet ze závěru, že útok ze strany „poškozeného“ velmi pravděpodobně neskočil. Nelze-li tuto otázku provedenými důkazy zjistit zcela bezpečně, je nutno vycházet ze zásady „in dubio pro reo“ a stran skončení či neskončení útoku na zájem chráněný trestním zákonem učinit závěr, že útok v době činu trval.⁸⁴

Byl-li útok pouze přerušen (např. dobíjení zbraně, odpočinku) a je tu reálná možnost v pokračování útoku v nedlouhé době, tzn. že útok stále trvá a nutná obrana je přípustná.

---

⁸² ŠÁMAL, Petr, PÚRY, František, RIZMAN, Stanislav. *Trestní zákon: Komentář. I. díl.* 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. 123 s.

⁸³ KOUCKÝ, Roman. *K problematice nutné obrany: Nutná obrana podle návrhu „nového trestního zákona“.* Právní fórum, 2006, č.12, 443 s.

⁸⁴ R 36/1991

3. 3. Podmínky obranného jednání

3. 3. 1. Forma, subjekt a předmět obranného jednání

Nutná obrana je reakcí na protiprávní útok, tedy směřuje proti útoku, který ohrožuje či porušuje zájmy chráněné trestním zákoníkem, a který přímo hrozí nebo trvá. Obránce v rámci nutné obrany daný protiprávní útok odvrací, přičemž nezáleží na tom, zda ho odvrací čistě jednáním obranného charakteru jako je např. vykrývání úderů, zachycení hozeného předmětu, nebo zda je samotné jednání protiútokem, jako je např. zbavení útočnicka zbraně.⁸⁵ Jednání v nutné obraně je činěno zpravidla konáním, ale ani opomenutí není vyloučeno.

K nutné obraně je oprávněn každý, tzn. nejen ten proti němuž útok směřuje, ale i ten, kdo vykonává obranu za něj, tedy snaží se mu pomoci. Osoba, která je v pozici obránce, může být jak pasivním, tak i aktivním obráncem. Kdežto pomocník vykonává v nutné obraně pouze aktivní jednání. Pasivní obránce se tak z určitého pohledu může jevit jako předmět útoku, ale i jako předmět obrany. V určitých případech však pomocník nemůže jednat proti vůli napadeného, ale je závislý na vůli k obraně u napadaného, např. jsou-li napadeny zájmy, s kterými může napadený volně disponovat.⁸⁶ To však neplatí vždy, protože směřuje-li protiprávní útok proti zdraví a životu napadeného, je možné jednat v nutné obraně i proti jeho vůli.

Aktivními obránci mohou být pouze fyzické osoby, nikoliv právnické osoby či stát, jelikož veškeré své jednání vykonávají právě prostřednictvím fyzických osob. Zároveň ani nezáleží na tom, jestli se jedná o osoby trestně odpovědné nebo trestně neodpovědné, neboť pokud odvrací útok osoba trestně neodpovědná tzn. z důvodu nedostatku věku nebo osoba nepříčetná, stále je dané odvrácení útoku pro společnost prospěšné a žádoucí.

Na druhé straně pasivním obráncem může být kromě fyzické osoby i osoba právnická, jelikož je zákonem připuštěna nutná obrana proti jakémukoliv zájmu chráněnému trestním zákoníkem.

Nutná obrana směřuje proti útočnickovi. Je-li útočníků více, pak je obrana přípustná proti kterémukoliv z nich, nikoli jen proti „hlavnímu útočnickovi“.⁸⁷ Problematická otázka je, zdali vůbec a do jaké míry mohou být dotčeny zájmy třetích osob. Odpověď na tuto otázku je taková, že pokud dojde k zásahu do práv třetích osob při odvrácení útoku, lze vyloučit

---

⁸⁵ KRATOCHVÍL, Vladimír a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. 444 s.

⁸⁶ KUČHTA, Jan. *Nutná obrana*. Brno: Masarykova univerzita, 1999. 134 s.

⁸⁷ Srov. č. 24/56 Sb. rozh. tr.

odpovědnost pouze za podmínek krajní nouze.⁸⁸ Což si myslím, že je správné, protože nevidím důvod, proč by měla třetí osoba strpět zásah do svých práv a zájmů v rámci nutné obrany, pokud s daným útokem neměla vůbec nic společného. Nutná obrana proti osobám nezúčastněným je v zásadě nepřipustná. Zároveň však může nastat situace, kdy třetí osoba je s daným útokem tak spjata, že už ji nelze dále považovat za osobu nezúčastněnou.

Jedním z takovéto situace může být případ, kdy útočník používá k útoku cizí nástroje nebo věci jako prostředku útoku (např. cizí zbraň), nebo pokud určité věci při útoku užívá (např. je oblečen v cizím oblečení). Pokud při obraně dojde k poškození takových věcí, jsou tím porušeny především zájmy třetí osoby jako vlastníka. Nutnou obranu by v tomto případě bylo možno připustit z toho důvodu, že vlastník, který připustil zneužití těchto věcí, musí také strpět jejich poškození. Dalším problematickým případem je situace, kdy útočník používá proti obránci ne věc, ale cizí osobu trestně neodpovědnou jako tzv. živý nástroj, tedy se jedná o nepřímé pachatelství. V tomto případě by bylo možné nutnou obranu připustit nejen proti nepřímému pachateli, ale i živému nástroji. Ještě spornějším případem je situace, kdy útočník opět využívá k útoku jiné osoby, ale je k tomu fyzicky donucena (tzv. vis absoluta), tedy tato osoba sama právně nejedná. V praxi k tomu dochází v situacích, kdy útočník využije třetí osoby jako rukojmí nebo živé štíty, což mu napomůže k efektivnějšímu útoku.⁸⁹ Oproti předchozí situaci, zde osoba vůbec právně nejedná. Útokem je zde jednání útočníka, který k útoku využívá živého nástroje, a v tomto směru tedy útok zahrnuje i určité chování nástroje, resp. určitou manipulaci s ním. V okamžiku, kdy obránce poškodí zájmy nástroje, zároveň poškozuje i zájmy útočníka. Dalo by se říci, že živý nástroj má právo na nutnou obranu proti útočnickovi, nemůže je však přičiněním útočníka realizovat. Z toho však nevyplývá právo živého nástroje na nutnou obranu proti samotnému obránci. Tvrdostem vůči živému nástroji lze zabránit pouze respektováním a správným výkladem ustanovení o přiměřenosti nutné obrany.⁹⁰

3. 3. 2. Přiměřenost

Podmínkou nutné obrany je její přiměřenost, tj. poměr mezi způsobem obrany a způsobem útoku. Přiměřenost obrany není možné zaměňovat s proporcionalitou, která je

---

⁸⁸ KUCHTA, Jan. *Nutná obrana*. Brno: Masarykova univerzita, 1999. 137 s.

⁸⁹ Tamtéž. 139 s.

⁹⁰ Tamtéž. 140 s.

podmínkou krajní nouze a týká se porovnání následků (toho, který hrozil, a toho, který byl způsoben).⁹¹

Dle § 29 odst. 2 trestního zákoníku je podmínka přiměřenosti nutné obrany vymezena negativním způsobem, a to tak, že: „nejde o nutnou obranu, byla-li obrana zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku,“ jinými slovy, je možné, aby obrana byla nepřiměřená, je však ale již vyloučeno, aby byla obrana zcela zjevně nepřiměřená. Tímto se zmírnily podmínky nutné obrany a zároveň usnadnil i její výkon. Muselo by se jednat o mimořádně hrubý, očividný nepoměr mezi útokem a obranou, aby podmínky dle § 29 TrZ nebyly v tomto směru dodrženy. Posuzuje se především intenzita útoku a obrany, přičemž obrana musí být tak intenzivní, aby daný protiprávní útok odvrátila, což lze vysvětlit tak, že obrana by měla být silnější než útok. Obrana by však neměla být intenzivnější než je potřeba k odvrácení útoku. Zároveň požadavky na obránce v této situaci nemohou být přehnané, tedy nelze po obránci žádat, aby dal přednost slabšímu prostředku k jeho obraně.

Pojem „zcela zjevně“ je důležité posuzovat podle toho, jak se jevíly podmínky napadenému. „Zcela zjevně“ můžeme chápat tak, že se nám to zdá jako jasné, nepochybné, pravděpodobné, a proto se musí jednat o vzájemný, výrazně hrubý nepoměr. Jak už bylo výše řečeno, obrana směřuje k odvrácení protiprávního útoku, který ohrožuje chráněné zájmy. Určitý nepoměr mezi chráněným a obětovaným zájmem přiměřenost obrany zcela nevylučuje, tedy je možné chránit i zájem nižší kategorie nebo i méně významné zájmy na úkor zájmů významnějších (např. těžce ublížit na zdraví útočníka při ochraně majetku nebo při ochraně domovní svobody).⁹² Podle mého názoru záleží na tom, za jakých okolností a jakým způsobem je tento zájem napaden.

Rizika vyvolané útokem by měl vždy v plném rozsahu nést útočník, nikoliv obránce. Je tedy žádoucí, aby se ustanovení o nutné obraně vykládalo co nejdříve a především ve prospěch obránce. Na druhou stranu, útočník při tomto útoku neztrácí všechna svá práva, ale pouze ta, která jsou potřebná či nutná k odvrácení útoku. Proto si myslím, že je zapotřebí obranné jednání napadeného do určité míry omezit, aby nedocházelo k zneužívání institutu nutné obrany za účelem vypořádání se s útočníkem. Není přípustné, aby měl obránce naprostou volnost v okamžiku, kdy se brání. Společenský zájem tedy vyžaduje určitou vyváženost mezi útokem a obranou tak, aby došlo k okamžitému odvrácení útoku, ne však za

---

⁹¹ CHMELÍK, Jan a kol. *Trestní právo hmotné obecná část*. Praha, 2009. 148 s.

⁹² KOUCKÝ, Roman. *K problematice nutné obrany: Nutná obrana podle návrhu „nového trestního zákona“*. Právní fórum, 2006, č.12, 439 s.

cenu zbytečného poškození práv útočníka.⁹³ Nelze tedy jednostranně preferovat obranné jednání za každou cenu. Proto jsou zákonem stanoveny meze dovolené obrany, které jsou však omezeny ve dvou směrech:

- a) obrana nesmí být zcela zjevně (výrazně hrubě) intenzivnější, než jaká stačila (byla potřebná) ke spolehlivému odvrácení útoku (např. nelze útočníka úmyslně usmrtit při ochraně majetku, pokud k úspěšnému odvrácení jeho útoku stačilo útočníka zranit a obránce měl reálnou a spolehlivou možnost si takto počínat). Již ze samotného pojmu „nutná obrana“ plyne, že musí jít o takovou obranu, která je k úspěšnému odražení útoku „nutná“ (potřebná).
- b) Nesmí zde být zcela zjevný (výrazně hrubý) nepoměr mezi zájmem chráněným v nutné obraně a zájmem obětovaným (např. usmrcení výrostka, který v ovocném sadu sedí vysoko na stromě a trhá ovoce, byť by to pro starého hlídače byl jediný způsob, jak pokračování jeho útoku zamezit). Zákaz hrubé disproportionality mezi zájmy se uplatní pouze v případě takového mimořádného excesu (který je v podobě podmínky proporcionality znakem krajní nouze). Pokud však nastane situace, kdy napadený usmrtí útočníka, který se jej snaží např. poranit či znásilnit, o takovýto exces nepůjde.⁹⁴

Podstatné rovněž je, že přiměřenost posuzujeme vzhledem ke způsobu útoku a způsobu obrany, není však rozhodující pouhé porovnávání následků. Pod pojem způsob útoku, na rozdíl od dřívějšího pojmu povaha a nebezpečnost útoku, lze zahrnout jen poměr intenzity útoku a obrany, nikoli už poměr hrozící a vniklé škody nebo poměr ohroženého a obětovaného právního statku.⁹⁵ Pojem způsob útoku zahrnuje nejen samotné okolnosti útoku, ale také vlastnosti útočníka a rovněž i to, co z útoku hrozí (tj. škodu).⁹⁶ Způsob útoku může být charakterizován řadou kritérii, např. význam zájmu, proti kterému útok směřuje, prostředky použité při útoku, intenzita útoku, osoba útočníka, jeho fyzické i duševní schopnosti, věk, předcházející zranění, místo a čas, součinnost dalších doprovázejících osob a další okolnosti, které útok provázejí. Způsob útoku je třeba odlišovat od intenzity útoku. Intenzitou se rozumí např. jestli útočník má u sebe zbraň či nikoliv, zdali daný útok probíhá v noci, tedy se sníženou viditelností atd.

Vyskytly se však námitky ze strany praxe ohledně takového pojetí pojmu „způsob útoku“. Někteří autoři tvrdili, že jde o výklad nad rámec znění § 29, nebo někteří dokonce

⁹³ KUČTA, Jan. *Nutná obrana*. Brno: Masarykova univerzita, 1999. 140 s.

⁹⁴ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní právo hmotné: Obecná část 1*. 8. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. 224 s.

⁹⁵ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. 405 s.

⁹⁶ R 41/1980

uváděli, že je výklad historický nadřazován výkladu jazykovému.⁹⁷ S tím však nesouhlasí Šámal,⁹⁸ který uvádí, že výklad normy je třeba podávat z hlediska všech v úvahu přicházejících metod a způsobů výkladu. Jazykový výklad je samozřejmě základem, ale tento výklad je třeba doplňovat výkladem logickým, systematickým a historickým.

Pokud tedy posuzujeme způsob útoku a obrany komplexně, spatřujeme určitý důsledek v tom, že je možné zasáhnout i do tělesné integrity útočníka, přestože tím chráníme například jen majetkové zájmy. Co se týče otázky rovnosti zbraní, tak obránce v rámci svého obranného jednání proti útočnickovi může použít i prostředky závažnější, tedy nemusí odpovídat prostředkům použitým útočníkem. Když se nad tím totiž zamyslíme, obránce si zpravidla prostředky k obraně vybírat ani nemůže, ale je vázán na prostředky, které má v ten daný časový okamžik po ruce. Na otázku rovnosti zbraní najdeme odpovědi i v judikatuře. Přiměřenost obrany je třeba posoudit se zřetelem na všechny okolnosti případu; na vybočení z mezí nutné obrany nelze usoudit jen z toho, že napadený se bránil zbraní proti neozbrojenému útočníku, věkově podstatně mladšímu, fyzicky silnějšímu a známému svou agresivitou.⁹⁹ Intenzita obrany a tedy přiměřenost obrany intenzitě útoku není závislá od použitého prostředku, ale od toho, jak tento prostředek obránce použije.¹⁰⁰ Samotná skutečnost, že obránce použije proti neozbrojenému útočnickovi zbraně, neznamena, že jde o obranu zcela zjevně nepřiměřenou způsobu útoku.¹⁰¹ Podmínky nutné obrany podle § 29 TrZ jsou splněny i v případě, že napadený zamýšlel použít proti útoku jiný, mírnější způsob obrany, než který omylem skutečně použil, pokud ani skutečně použitá obrana není zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku.¹⁰²

Není povinností obránce aby před přímo hrozícím nebo trvajícím útokem ustupoval. Obrana se tedy nemusí omezovat pouze na tzv. pasivní obranu (ustupování, odrážení ran apod.), nýbrž může být samozřejmě i aktivní, tím se však z obránce nestává útočník. Zásadně iniciativa na počátku střetnutí nám dává odpověď, kdo je v roli útočníka a kdo v roli obránce, nikoliv její následný průběh.¹⁰³ Škoda, která byla způsobena v rámci nutné obrany, může být větší než škoda z hrozícího útoku, nesmí však dojít k mimořádnému nepoměru, např. pokud by došlo k usmrcení zloděje, který se dopustil „pouze“ drobné krádeže. V rámci nutné obrany

---

⁹⁷ FREMR, Robert, ZELENKA, Pavel. *K výkladu ustanovení § 13 trestního zákona*. Právní praxe, 1994, č. 6, 339 s.

⁹⁸ ŠÁMAL, Petr, PÚRY, František, RIZMAN, Stanislav. *Trestní zákon: Komentář. I. díl*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. 124 s.

⁹⁹ R 49/1970

¹⁰⁰ R 41/1980

¹⁰¹ R 47/1995

¹⁰² R 12/1983

¹⁰³ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 5. vydání. Praha: Leges, 2016. 270 s.

není potřeba porovnávat zájmy druhově odlišné. Může nastat situace, kdy protiprávní útok útočníka v konkrétním případě nebude směřovat proti životu a zdraví, ale jiným hodnotám, avšak v okamžiku, kdy útočník narazí na obranu poškozeného a začne se obávat jeho prozrazení, začne poté zpravidla ohrožovat zdraví nebo život obránce. V případě poměru obrany a útoku je třeba přihlídnout ke všem okolnostem případu, které mohl obránce posoudit, nebo které se ho týkají. Úmysl při jednání v nutné obraně zahrnuje všechny její podmínky, tedy že je zde existence trvajících útoku a obranného jednání, které má určitou intenzitu a má vyvolat určité následky. Pokud je smyslem obranného jednání např. touha po dobrodružství, zviditelnění apod., není to překážkou pro posouzení jednání v rámci nutné obrany, jelikož obranný smysl jednání nemusí být jedinou pohnutkou.¹⁰⁴

Pokud útok není skutečný, nehrozí z něj nebezpečí zájmům chráněným trestním zákoníkem, tzn. že není společensky škodlivý. Takové quasiútoky, které mají často podobu jednání ze žertu, kde chybí jakékoliv zaměření subjektů k ohrožení či porušení zájmů třetích osob chráněných trestním zákoníkem, nelze považovat za útoky ve smyslu nutné obrany dle § 29 TrZ. Útok, který ohrožuje zájmy chráněné trestním zákoníkem, musí být skutečný, tedy pouhá subjektivní představa o existenci útoku nestačí. Pokud útok existuje jen v mylné představě jednajících osoby, jedná se o tzv. domnělý útok. Obrana proti tomuto domnělému útoku je tzv. putativní obrana, tedy nikoli skutečná nutná obrana a posuzuje se podle pravidel o skutkovém omylu. Jeho odpovědnost tu nebude vyloučena v důsledku ustanovení o nutné obraně, ale bude uplatněna nauka o zavinění a omylech, jelikož se jedná o rozpor představy se skutečností, kterou si o ní udělal obránce. V tomto případě je vyloučena trestní odpovědnost za úmyslný trestný čin a za trestný čin spáchaný z vědomé nedbalosti. Pokud by však obránce nevěděl, že nejde o protiprávní útok, ale vzhledem k okolnostem případu i k jeho osobním poměrům o tom vědět měl a mohl, pak přichází v úvahu pouze trestní odpovědnost ze trestný čin spáchaný z nevědomé nedbalosti. Pokud by se nejednalo ani o nevědomou nedbalost, obránce by nebyl trestně odpovědný vůbec, nikoli z důvodu existence nutné obrany, ale proto, že zde byl nedostatek zavinění.¹⁰⁵

Jeden z judikátů, který se zabývá a hodnotí problematiku tzv. putativní obrany, o jejím hodnocení stanovuje: „O skutkový omyl ohledně okolnosti vylučující protiprávnost jde v případě, že pachatel subjektivně vnímal poškozeného jako osobu, která se účastnila společně s další osobou útoku proti němu, ačkoli ve skutečnosti o takovou účast poškozeného

---

¹⁰⁴ ŠÁMAL, Petr, PÚRY, František, RIZMAN, Stanislav. *Trestní zákon: Komentář. I. díl*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. 127 s.

¹⁰⁵ KRATOCHVÍL, Vladimír a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. 443 s.

na útoku nešlo. Za těchto okolností se tak může jednat o tzv. putativní obranu. Proto je na místě posoudit jednání pachatele podle zásad o skutkovém omylu. Základním důsledkem skutkového omylu pachatele je přitom to, že mu nezle přičítat úmyslné zavinění ve vztahu k následku, který způsobil poškozenému. Uvažovat lze nejvýše o nedbalostním zavinění pachatele, pokud lze dovodit jeho nedbalost ohledně skutečnosti, že ze strany poškozeného nešlo o útok, resp. o účast na útoku.¹⁰⁶

3. 3. 3. Objektivní a subjektivní hledisko posuzování přiměřenosti

Přiměřenost nutné obrany lze posuzovat z objektivního a subjektivního pohledu. Objektivně znamená, jak se útok jevil z pohledu všech nezúčastněných občanů, kdežto subjektivně znamená, jak se celá situace jevila obránci v okamžiku útoku. Základem obou těchto hledisek je však objektivní zjištění skutkového stavu na základě požadavku zásady materiální pravdy, tedy zda objektivně byly skutečně dány všechny podmínky nutné obrany. Soud poté přihlédne buď k objektivnímu nebo subjektivnímu hledisku.¹⁰⁷

Objektivní pojetí posuzování nutné obrany, tedy spočívá v hodnocení nutné obrany z pohledu kohokoli nezúčastněného, nezaujatého. Tento postup nereflektuje postavení obránce a jeho osobité vnímání provedeného útoku a jeho následné obrany. Samotné objektivní hodnocení nutné obrany usnadňuje práci orgánům činných v trestním řízení, neboť se nemusí vcítovat do postavení obránce při útoku. Na druhou stranu to svádí orgány činné v trestním řízení k hodnocení z hlediska ex post, nikoli ex ante, a stanoví v konkrétní situaci nedosažitelné podmínky pro obránce. Z tohoto hlediska dochází i k určitému znevýhodňování obránce, jelikož napadená osoba, která se snaží daný útok odvrátit, není v daném okamžiku schopna objektivně zvážit a zhodnotit situaci útoku a následky své obrany, jelikož je v určité časové tísní a psychickém tlaku. Zároveň objektivní pojetí posuzování nutné obrany není možné v případě tzv. putativní nutné obrany, jelikož neporovnává skutečný objektivní stav s obránčovou představou o tomto stavu.¹⁰⁸

Trestněprávní nauka se přiklání k subjektivnímu posuzování přiměřenosti nutné obrany.¹⁰⁹ Dle subjektivního hlediska se posuzuje přiměřenost podle toho, jak se jevil okamžik útoku obránci. Toto pojetí je velmi důležité, neboť se klade důraz na zohlednění zvláštního psychického stavu obránce v okamžiku útoku, který bývá často ovlivněn

¹⁰⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 4. 2010, sp. zn. 7 Tdo 356/2010

¹⁰⁷ KUČHTA, Jan. *Nutná obrana*. Brno: Masarykova univerzita, 1999. 155 s.

¹⁰⁸ JANEČKOVÁ, Eva. *Právní aspekty sebeobran*y. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015. 42 s.

¹⁰⁹ KRATOCHVÍL, Vladimír a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. 449 s.

objektivními okolnostmi, např. strachem, úlekem, zmatkem, časovou tísní atd. Je tedy důležité si uvědomit, že obránce nemá čas ani možnost danou situaci vyhodnotit ze všech hledisek. Toto subjektivní posouzení dává soudu směrnicí, aby jednak posuzoval podmínky nutné obrany s určitou velkorysostí a jednak tyto podmínky zvažoval především z hlediska představ osoby, která se brání. Subjektivní pojetí však nelze absolutizovat, neboť by mohlo dojít k ospravedlnění závažných chyb obránce, jeho zcela chybného hodnocení situace, založeného např. na trestuhodné nepozornosti, a z tohoto důvodu by obránce neodpovídal za následky, pokud by obrana byla v souladu s jejími mylnými představami. Proto je důležité posuzovat a hodnotit celou situaci komplexně, nikoli vycházet jen z představ obránce.¹¹⁰

---

¹¹⁰ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. 406 s.

4. Vybočení z mezí nutné obrany

Podmínky nutné obrany jsou dle § 29 TrZ formulovány velice široce, avšak někdy může dojít i k jejich překročení, tedy k vybočení z mezí nutné obrany. Překročení či vybočení z podmínek nutné obrany je označováno trestněprávní teorií a praxí jako tzv. exces z nutné obrany. Případy, kdy obránce jednal tak, že nebyly splněny všechny podmínky nutné obrany, nebo kdy překročil meze dovoleného jednání, mají význam nejen pro konkrétní případ, ale značnou měrou přispívají i k formování právního vědomí občanů, ale i pro další prosazování zásady zákonnosti v trestní právu a pro garanci právních jistot občanů. Dojde-li k jakémukoliv pochybení v těchto případech, vyvolává to nedůvěru široké veřejnosti nejen v právní řád, ale také ve spravedlivém rozhodování orgánů činných v trestním řízení.¹¹¹

Česká právní nauka hovoří o tom, že o vybočení z mezí nutné obrany půjde v tom okamžiku, kdy nejsou splněny všechny podmínky nutné obrany, ale jen některé. Čili jednalo se o stav nutné obraně blízký, aniž by byly podmínky nutné obrany splněny ve všech směrech.¹¹² Rozlišujeme dva typy vybočení z mezí nutné obrany a to exces intenzivní a extenzivní.

Všeobecně se konstatuje, že vybočení z mezí nutné obrany je protiprávní, pro společnost škodlivé, a proto je trestné podle toho, jaká skutková podstata trestného činu byla takovým jednáním naplněna. Může jít o trestný čin dolůzní či kulpózní.¹¹³ Tedy pokud dojde k překročení mezí nutné obrany, musí se jednání obránce kvalifikovat podle zvláštní části trestního zákona. V okamžiku, kdy chceme posoudit, zdali se jedná o dané vybočení z mezí nutné obrany, je nutná existence zavinění, jelikož vybočit z meze nutné obrany je možné jak úmyslně, tak nedbalostně, popřípadě i nezaviněně, a z tohoto důvodu je potřeba posuzovat čin podle obecných zásad, zejména z hlediska jeho subjektivních znaků. K nedbalostnímu vybočení z mezí nutné obrany může dojít např. v případě, kdy si obránce neuvědomil, že útok již skončil, ačkoliv to vzhledem k okolnostem a svým osobním poměrům vědět měl a mohl. V případě úmyslu může jít např. o situaci, kdy obránce poté co již útok skončil, nadále úmyslně pokračuje ve fyzickém ubližování útočníkovi např. ze msty.

Dojde-li k úmyslnému vybočení z mezí nutné obrany, může být použita např. privilegovaná skutková podstata zabití dle § 141 TrZ, privilegovaná skutková podstata

---

¹¹¹ KUCHTA, Jan. *Nutná obrana*. Brno: Masarykova univerzita, 1999. 164 s.

¹¹² KOUCKÝ, Roman. *K problematice nutné obrany: Nutná obrana podle návrhu „nového trestního zákona“*. Právní fórum, 2006, č.12, 439 s.

¹¹³ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 5. vydání. Praha: Leges, 2016. 271 s.

ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky dle § 146a TrZ. Omyl pachatele o skutkových okolnostech, které se týkají podmínek a mezí nutné obrany, se bude posuzovat podle obecných zásad o skutkovém omylu dle § 18 odst. 4 TrZ, tudíž by byl beztrestný nebo odpovědný za kulpózní trestný čin.¹¹⁴

4. 1. Exces intenzivní a extenzivní

O tzv. exces intenzivní jde v případě, kdy nutná obrana byla zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku. Může se jednat o nepoměr buď v intenzitě nebo způsobené škodě (pouze u mimořádného nepoměru). Např. střelba na děti, které jsou v cizí zahradě na třešních, nebo také střelba po vetřelci, který vnikl z neznámého důvodu přes plot na zahradu vily, aniž by tu byly okolnosti svědčící o bezprostředně hrozící závažné agresi atd. Exces extenzivní nastává v situaci, kdy obrana nebyla s přímo hrozícím nebo trvajícím útokem současná, tedy obrana mohla být provedena až v době, kdy útok skončil, anebo mohlo jít o obranu předčasnou. V případě tzv. předčasné obrany o nutno obranu vlastně ani nejde a nejde ani o vybočení z mezí nutné obrany.¹¹⁵

Nutná obrana je vyloučena z důvodu tzv. intenzivního excesu tehdy, když čin obránce zcela jasně, očividně a nepochybně neodpovídá všem rozhodným okolnostem charakterizujícím způsob útoku. V rámci nutné obrany se nevyžaduje tzv. subsidiarita, což znamená, že není povinností obránce, aby se snažil vyhnout hrozícímu nebo již probíhajícímu útoku, nebo aby použil mírnější způsoby obrany a poté případně stupňoval v závislosti na způsobu útoku ze strany útočníka. Proto nelze intenzivní exces z mezí nutné obrany spatřovat jen v tom, že se obránce nevyhnul útoku útekem, i když to bylo možné, anebo se nebránil mírněji, pokud použitou obranu ještě nelze považovat za zcela zjevně nepřiměřenou způsobu útoku.¹¹⁶ Jestliže byl útok vůči napadenému veden ze strany útočníka opakovaným házením kamenů sice z větší vzdálenosti, avšak takovou intenzitou a tak velkými kameny, že mu hrozilo způsobení i závažného zranění, přičemž tento útok stále trval, nejde o vybočení z mezí nutné obrany podle § 29 TrZ, pokud napadený jako jediného účinného prostředku k odvrácení takového útoku použil střelné zbraně tak, že vystřelil ze směru na útočníka, kterého zasáhl a

---

¹¹⁴ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 408 – 409.

¹¹⁵ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 5. vydání. Praha: Leges, 2016. 271 s.

¹¹⁶ JANEČKOVÁ, Eva. *Právní aspekty sebeobrany*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015. 70 s.

způsobil mu smrtelní zranění, zvláště když tomu předcházelo několik neúčinných výstražných výstřelů.¹¹⁷

Jakmile už útok skončil, následné jednání obránce nelze pod nutno obranu zahrnout (exces extenzivní). Ze strany obránce může tedy jít o následnou mstu, zmatek, rozrušení na základě útoku apod. Literatura dále rozeznává exces jarý (stenický) a exces chabí (astenický). Pokud tedy pachatel vybočí z mezí nutné obrany z důvodu zlosti, z pomstychtivosti apod., jedná se o exces jarý, pokud však naopak vybočí z mezí nutné obrany z důvodu leknutí, ze strachu, zmatku apod., jedná se o exces chabý. Toto dělení má pak význam z hlediska zavinění. I takové vybočení je trestné podle obecných zásad, ale mohlo by být i beztrestné a oprávněné, např. pokud by byly splněny podmínky o zadržení osoby přistižené při činu dle § 76 odst. 2 trestního řádu. O nutnou obranu půjde jen tehdy, pokud je zadržení podezřelé osoby zároveň prostředkem nutné obrany (např. majetku).¹¹⁸

Touto problematikou se výrazně zabývá i judikatura. Podmínka trestnosti jednání, které je překročením mezí nutné obrany (§ 29), např. proto, že útok, proti kterému je obrana zaměřená, již netrvá, je také zavinění vztahující se na tuto skutečnost. V takových případech je třeba důsledně zjišťovat, zda šlo o úmyslné nebo nedbalostní překročení mezí nutné obrany, a přihlížet přitom i k rozrušení obránce vyvolané útokem.¹¹⁹ Dále na vybočení z mezí nutné obrany nelze usuzovat jen z toho, že napadený zranil útočníka a popř. jej i usmrtil, přičemž sám žádné zranění neutrpěl, jestliže tím odvracel útok přímo hrozící nebo trvající a taková obrana nebyla zřejmě nepřiměřená povaze a nebezpečnosti útoku.¹²⁰

Další významnou judikaturou, která se zabývá problematikou intenzivního excesu nutné obrany, je rozhodnutí Nejvyššího soudu.¹²¹ Nejvyšší soud uvedl, že na intenzivní exces z nutné obrany není možné usuzovat pouze z toho, že obviněný se na útok poškozeného vedený proti jeho osobě (obviněnému) připravil tím, že vytáhl z pouzdra u pasu zavírací nůž, který měl při sobě, a že v tomto smyslu jednal vědomě (odvolací soud v této souvislosti uvádí, že takové jednání vzhledem k nárokům na koordinaci a složitost pohybů nemohlo být podvědomé, prosté jakéhokoli vědomého volního záměru). Podmínkou nutné obrany není náhlé či nepřipravené jednání obránce, neboť ani útok nemusí být neočekávaný. Ostatně skutková zjištění soudů nižších stupňů vypovídají o tom, že konflikt mezi poškozeným a obviněným trval po určitou dobu a že postupně gradoval. Vlastnímu vytažení zavíracího nože

---

¹¹⁷ R 48/2007

¹¹⁸ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. 408 s.

¹¹⁹ R 16/1994-1

¹²⁰ R 25/1976

¹²¹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 2. 2009, sp. zn. 6 Tdo 1347/2008

obviněným z pouzdra u pasu předcházela verbální roztržka vyvolaná poškozeným, strčení do obviněného a výzvy obviněného směřované k poškozenému, aby svého agresivního jednání zanechal a opustil prostor recepce. Na tyto výzvy ovšem poškozený nereagoval a postupoval proti obviněnému s napřaženou pěstí v úmyslu udeřit ho do obličejové části hlavy. Teprve v tomto okamžiku, v úmyslu zabránit napadení své osoby, sáhl obviněný po noži.

Závěr o vybočení z mezí nutné obrany přitom není možné bez dalšího opřít ani o zjištění, že napadený nebyl ke své obraně motivován strachem z útoku. Skutečnost, že obviněný měl jednat v afektu vzteku, ještě sama o sobě nevyklučuje nutnou obranu. Podstatné totiž je, zda obranné jednání bylo, či nebylo ve vztahu ke způsobu útoku zcela zjevně nepřiměřené.

Také argumentace odvolacího soudu o úmyslném zavinění obviněného nutnou obranu nevyklučuje. Je namístě zmínit, že nutná obrana má formálně znaky úmyslného trestného činu, resp. že forma zavinění, v němž je zahrnut následek způsobený jednající osobou, není kritériem nutné obrany.¹²²

4. 2. Právní kvalifikace a důsledky excesu z nutné obrany

Obranné jednání napadeného v rámci nutné obrany je jeho právem, nikoli však povinností. Pokud si ale není jistý své beztrestnosti, popř. mu institut nutné obrany není vůbec známý, dochází k situacím, kdy napadený raději rezignuje a tím se snižuje účinnost nutné obrany jako nástroje boje s trestnou činností a jejími následky. Vzhledem ke specifikaci překročení mezí nutné obrany právo většiny států tuto skutečnost zohledňuje ve prospěch obránce. Přicházejí v úvahu tři možné typy privilegovaných jednání obránce při excesu z nutné obrany:

1. vyloučením trestní odpovědnosti vůbec, byl-li exces vyvolán rozrušením, strachem, úlekem, nebo podobnými momenty;
2. konstrukcí zvláštních privilegovaných skutkových podstat postihujících způsobení trestněprávně relevantního následku při excesu;
3. snížením obecné trestní sazby uplatněním polehčujících okolností, mimořádným snížením trestů nebo upuštěním od potrestání.¹²³

Jak už bylo výše zmíněno, došlo k zařazení privilegovaných skutkový podstat dle § 141 a 146a TrZ, které upravují úmyslné usmrcení, úmyslné ublížení na zdraví a úmyslné

¹²² Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 2. 2009, sp. zn. 6 Tdo 1347/2008

¹²³ KRATOCHVÍL, Vladimír a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. 452 s.

způsobení těžké újmy na zdraví, ke kterým došlo v důsledku silného rozrušení, strachu, úleku nebo zmatku anebo v důsledku předchozího zavrženíhodného jednání poškozeného. Pokud jde o rozrušení, strach, úlek nebo jiné psychické momenty, může nastat situace, kdy způsobí subjektivní nemožnost hodnotit správně situaci, tedy vyvolat nezaviněné překročení mezi z omluvitelného důvodu, ale na druhou stranu mohou odůvodnit i zaviněné, zejména nedbalostní jednání osoby, která útoku čelí. Pokud je trestnost určována pouze na základě zjišťování existence určitého druhu afektů a jejich vlivu na jednání, je to velmi nespolehlivé a může docházet k velkému zneužívání této právní úpravy, jelikož je velmi obtížné prokázat, jestli se opravdu jednalo o rozrušení, strach, úlek či zmatek. Na druhé straně přicházejí v úvahu i jiné afekty jako např. zlost nebo nenávist, které často v praxi nelze rozlišit. K tomu, aby byl obránce zproštěn viny tedy pouze postačí, aby zpochybnil tvrzení, že jednal ve formě zlosti či nenávisti, a potvrdil že se jednalo o silné rozrušení či strach.¹²⁴

Obranné jednání napadaného, které vybočilo z mezí nutné obrany, je protiprávní a dle okolností může být i trestným činem. Na druhou stranu však okolnost, že pachatel spáchal trestný čin odvraceje útok, aniž byly zcela splněny podmínky nutné obrany, je okolností polehčující dle § 41 písm. g) TrZ. Přicházel by v úvahu i § 41 písm. b), pokud by došlo k překročení mezí nutné obrany v důsledku silného rozrušení obránce. Také může být použito mimořádné snížení trestu odnětí svobody dle § 58 odst. 6 TrZ. Soud může snížit trest odnětí svobody pod dolní hranici trestní sazby, jestliže pachatel spáchal trestný čin odvraceje útok, aniž byly zcela splněny podmínky nebo meze nutné obrany. Z tohoto vyplývá, že musí existovat alespoň nějaké podmínky nutné obrany, aby soud mohl využít tohoto institutu mimořádného snížení trestu odnětí svobody. Pokud by však tyto podmínky neexistovaly, soud by neměl zákonnou oporu pro snížení trestu pod dolní hranici trestní sazby. Institutu mimořádného snížení trestu odnětí svobody nelze však využít v rámci domnělé či putativní nutné obrany, jelikož § 58 TrZ výslovně vyžaduje odvrácení útoku reálného, nikoli pouze domnělého.¹²⁵ V úvahu přichází i aplikace ustanovení § 46 odst. 1 o upuštění od potrestání.

---

¹²⁴ KUČHTA, Jan. *Nutná obrana*. Brno: Masarykova univerzita, 1999. 174 s.

¹²⁵ JANEČKOVÁ, Eva. *Právní aspekty sebeobrany*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015. 46 s.

5. Nutná obrana a použití automatických obranných systémů

S problematikou nutné obrany je spojována i instalace automatických obranných systémů. Použití automatických obranných systému souvisí s otázkou přípustnosti tzv. preventivní nutné obrany. Obecně je to chápáno jako příprava k odvrácení útoku, který ještě přímo nehrozí, tedy ani netrvá, ale může k němu dojít v budoucnu, např. tím, že si člověk obstará prostředky k jeho obraně. V praxi takovým nejobvyklejším „obránným systémem“ je pes, který hlídá a chrání objekt před napadením ze strany osob, které by do něj mohly neoprávněně vniknout. Další časté zařízení spočívá v zajištění ochrany a ostrahy objektu pomocí bezpečnostní služby.¹²⁶

Obdobně je tomu i v případě, kdy si člověk obstará a legálně drží střelnou zbraň za účelem ochrany a obrany držitele proti možnému napadení na jeho fyzickou integritu. K této situaci se vyjadřuje i judikatura, které zdůrazňuje, že skutečnost, že si někdo připraví na obranu proti hrozícímu a očekávanému útoku zbraň, nevylučuje závěr, že jde o nutnou obranu.¹²⁷ Držitel střelné zbraně by tedy nebyl trestně odpovědný, pokud by nešlo o dokonání trestného činu (např. ohrožovacího charakteru), resp. jeho jednání není úmyslným vývojovým stádiem ke spáchání trestného činu v budoucnu. Např. pokud si člověk nelegálně obstará střelnou zbraň za účelem budoucí možné nutné obrany, mohlo by se jednat o trestný čin nedovolené ozbrojování dle § 279 TrZ, případně o úmyslnou přípravu ke spáchání úmyslného trestného činu poruchového (např. vražda). Na druhé straně to ale neznamená, že střelná zbraň, která byla obstarána nelegálně, nemůže být použita k nutné obraně při útoku ve smyslu § 29 TrZ, zejména pokud jsou splněny její všechny požadované podmínky. Při posuzování naplnění podmínek nutné obrany dle § 29 TrZ je třeba vždy vycházet z konkrétních okolností případu bez ohledu na legálnost či nelegálnost držení prostředku, který byl k obraně použit. A to z toho důvodu, že je třeba zvažovat, jestli obránce odvracel přímo hrozící nebo trvající útok na zájem chráněný trestním zákoníkem, a zda nebyla obrana zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku. Z tohoto všeho vyplývá, že otázka způsobu získání prostředku použitého k obraně není z hlediska podmínek nutné obrany významná.¹²⁸ Pokud tedy dojde pouze k instalaci zabezpečovacího a obranného systému, není to trestné. Trestné však bude nelegální

---

¹²⁶ JANEČKOVÁ, Eva. *Právní aspekty sebeobrany*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015. 73 s.

¹²⁷ R 19/1982

¹²⁸ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. 409 s.

držení prostředků, k jejichž nošení a používání je třeba zvláštního povolení (např. zbrojní průkaz pro střelné zbraně).¹²⁹

Problematictější je otázka přípustnosti instalace obranných systémů, které se spustí až v okamžiku útoku, a to na základě jejich nastavení samočinně jako reakce vůči útočníkovi. V tomto okamžiku je obránce nemůže ovládat nebo je podstatně ovlivnit. V takovém případě je nejvíce namítáno, že to ohrožuje i jiné osoby než samotné útočníky. Dále že není dodržena podmínka přiměřenosti a časová podmínka, jelikož v tomto případě se jedná o předčasnou nutnou obranu.¹³⁰

Nejzávažnější námitkou je časová podmínka, jelikož jde o předčasnou nutnou obranu, a to z toho důvodu, že obránce jedná ještě předtím, než začne přímo hrozit konkrétní útok. Správné by to bylo pouze v případě, kdy by se nutná obrana realizovala a skutečně ukončila již instalací nebo nastražením obranného systému. Nicméně ve skutečnosti tomu tak není, jelikož obránce instaluje příslušný obranný systém preventivně do budoucna pro případ útoku na zájem chráněný trestním zákoníkem, přičemž obrana je dokončena až skutečným zásahem vůči útočníkovi. Z tohoto důvodu, že je obrana účinná až v okamžiku útoku jako bezprostřední reakce na něj, je časová podmínka nutné obrany splněna, pokud působí jen v době trvání tohoto útoku (nejde o tzv. exces extenzivní). Pokud obranný zásah nevybočuje z hlediska zcela zjevné nepřiměřenosti způsobu útoku z mezí nutné obrany (nejde o tzv. exces intenzivní), nelze zasažení útočníka příslušným obranným systémem považovat a priori za vypořádání se s ním. Důležité je také uvést, že český právní řád nežadá, aby se obránce v okamžiku útoku nacházel na místě útoku a musel se setkat s útočníkem v tváři v tvář. Takové pojetí může být pro obránce mnohdy výhodné, tedy že se osobně vyhne danému útoku, ale zároveň může být účelné i z hlediska ochrany práv útočníka v případech, kdy by přítomnost obránce mohla vyvolat ještě intenzivnější útok proti němu s možností intenzivnější obrany, a tedy by došlo k závažnějšímu porušení práv útočníka.¹³¹ Je potřeba rozlišovat dvě časové fáze:

- dobu, ve které bylo obranné zařízení instalováno a je v pohotovosti,
- dobu vlastního fungování (automatického spuštění).

V první fázi můžeme najít určité nekonkrétní ohrožení a může popřípadě dojít i k porušení právních předpisů. Druh a míra vyvození odpovědnosti za činnost v této první fázi nemá však vliv na řešení otázky odpovědnosti za samotný zásah ve fázi druhé.

¹²⁹ DOLENSKÝ, Adolf, NOVOTNÝ, František. *Nutná obrana a automatická obranná zařízení*. Magazin Security. 1995, ročník 2, č. 3, 29 s.

¹³⁰ JANEČKOVÁ, Eva. *Právní aspekty sebeobran*y. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015. 73 s.

¹³¹ Tamtéž. 74 s.

Ve druhé fázi lze opět rozlišit dva případy:

- zařízení bylo uvedeno v chod útočником, pak za splnění podmínek nutné obrany nemůže být obránce za takový zásah obranného zařízení a způsobený následek trestně odpovědný,
- nešlo o útok, popř. se jednalo o nepřiměřenou reakci na útok (tzv. exces intenzivní), pak se nejedná o nutnou obranu a tvůrce zařízení podle povahy věci může odpovídat podle příslušných ustanovení trestního zákoníku za to, co zaviněně způsobil; zpravidla půjde o trestný čin z nedbalosti, jelikož asi nebude možné dovodit úmysl poškodit osoby v okamžiku instalace, které nejsou útočníky.¹³²

Pokud je namítána předčasnost obrany prostřednictvím automatického obranného systému, lze se proti tomu bránit poukázáním na obecnou dovolenost přípravy k obraně, která je obecně uznávána, tedy by se nejednalo o extenzivní exces. V případě, že se obranné zařízení spustí až v okamžiku útoku a trvá pouze do jeho dokončení, bude časová podmínka nutné obrany splněna.¹³³ Nutná obrana je přípustná pouze do té doby, než začne pomíjet nebezpečí pro napadené zájmy chráněné trestním zákoníkem, nebo jsou již porušeny a nehrozí další škoda, následně už nutná obrana není přípustná.

Použité prostředky ve formě automatického obranného zařízení, které je třeba posuzovat z hlediska zjevné nepřiměřenosti způsobu útoku, mají význam jen potud, že obránce z nich může usuzovat na schopnost odvrácení hrozícího předpokládaného útoku a velikost hrozící škody způsobené útočником.¹³⁴ Obránce nemusí použít prostředky stejně účinné jako útočník. Intenzita obrany, a tedy přiměřenost obrany intenzitě útoku není totiž závislá na použitém prostředku, ale na tom, jak tento prostředek obránce použije.¹³⁵ V případě příslušného automatického obranného systému jak to zafunguje na základě toho, jak to nastavil obránce. Podle judikatury samotná skutečnost, že obránce použije proti neozbrojenému útočником zbraně, neznamená, že jde o obranu zcela zjevně nepřiměřenou způsobu útoku.¹³⁶ Z tohoto důvodu nelze vyloučit ani příslušné automatické obranné zařízení. Zbraní v tomto smyslu může být např. i samostříl, elektrický proud, různé pasty apod.

Obecně tedy instalace automatických obranných zařízení nelze vyloučit, ale zároveň musí splňovat zákonné požadavky, které jsou kladené na jednání v nutné obraně:

- musí se aktivizovat (uvést do činnosti) jen v případě protiprávního útoku,

---

¹³² ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. 410 s.

¹³³ Tamtéž. 411 s.

¹³⁴ JANEČKOVÁ, Eva. *Právní aspekty sebeobrany*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014. 74 s.

¹³⁵ R 41/1980

¹³⁶ R 47/1995

- jejich činnost nesmí být zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku.

Problémem by mohlo být splnění první podmínky, neboť se může stát, že automatické obranné zařízení bude zapojeno např. vůči hasiči, který vnikne do objektu, ve kterém začalo hořet, nebo proti dítěti, které přelezlo plot pro zakopnutý míč aj. Důležité tedy je, aby obránce věnoval dostatečnou pozornost i zveřejnění co nejvíce zabezpečovacích a varujících opatření. Na druhou stranu splnění podmínky první by v praxi nemělo dělat problém, jelikož jsou známy hodnoty, které by měly být chráněny, jako např. dům či byt s jeho obyvateli a zařízením nebo jen ovoce a zelenina v zahradě. Zároveň je předem také známa účinnost nainstalovaného zařízení, např. hlídací pes může poranit nebo i usmrtit.¹³⁷

Pokud posuzujeme přípustnost nainstalování automatických obranných systému, je třeba vycházet i z § 415 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, který říká, že: „*vyžadují-li to okolnosti případu nebo zvyklosti soukromého života, je každý povinen počínat si při svém konání tak, aby nedošlo k nedůvodné újmě na svobodě, životě, zdraví nebo na vlastnictví jiného*“.

Další důležitou otázkou může být, zdali je potřeba posuzovat přiměřenost útoku a obrany k okamžiku nainstalování automatických obranným systému nebo až v okamžiku obranné reakce těchto systémů. Rozhodujícím momentem v tomto případě je odvrácení konkrétního útoku, kdy už nám jsou známy skutečnosti, které určují charakter jeho způsobu. Rozhodnou skutečností není však okolnost, jestli obránce odvrátil útok přímo jeho fyzickým jednáním nebo připravenými prostředky k odvrácení útoku se kterými v budoucnu počítal. Zároveň je také zapotřebí se zabývat i realizací jiných zabezpečovacích a varujících opatření v souvislosti s instalací automatických obranných systémů. Může totiž dojít k situaci, kdy bude automatickým obranným zařízením zasažena úplně odlišná osoba od útočnicka ve smyslu nutné obrany. V tomto případě je možná aplikace příslušných skutkových podstat poruchových trestných činů jako např. ublížení na zdraví. Podobná situace nastává u otázky přiměřenosti nutné obrany, pokud tato podmínka není splněna. Určitou míru zavinění obránce může modifikovat skutečnost, že pachatel využil více zabezpečovacích a varujících opatření, které měly zabránit tomu, aby automatická obranná zařízení nepostihla jinou osobu než útočnicka, tedy např. jestli umístil dostatečné množství výstražných nápisů, které upozorňují na možnost zapnutí automatických obranných zařízení, zdvojených zdí, plotů atd.¹³⁸ Významnou je taky skutečnost, že čím více zabezpečovacích a varujících opatření útočnick nerespektoval,

---

¹³⁷ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní právo hmotné: Obecná část I*. 8. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. 227 s.

¹³⁸ JANEČKOVÁ, Eva. *Právní aspekty sebeobrany*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015. 75 s.

tím závažnější a silnější je jeho způsob útoku, tudíž obránce je oprávněn k použití intenzivnější obrany proti útočnickovi.

Na druhé straně existují i námitky proti automatickým obranným systémům, které jsou shrnuty do čtyřech bodů:

- Ustanovení o nutné obraně na automatická obranná zařízení nedopadá. Jde tu o analogii nutné obrany.
- Instalování automatických obranných systémů není v souladu s podmínkami nutné obrany, protože ta je přípustná až tehdy, kdy útok přímo hrozí, kdežto automatické zařízení je nainstalováno dávno před tím.
- Automatické obranné systémy představují nebezpečí i pro toho, kdo do objektu vstoupí oprávněně, nebo alespoň bez zlého úmyslu (například děti).
- Automatický obranný systém nemůže diferencovat svou funkci podle povahy útoku. Snadno se může stát, že meze dovolené obrany budou překročeny.¹³⁹

Výše uvedené námitky Novotným a Dolenským jsou z části nesprávné, avšak můžeme tam nalézt i myšlenky, které stojí na hranici výkladu. První námitku nelze přijmout a je důležité ji vyvrátit, jelikož analogie ve prospěch obránce je zásadně dovolena. Druhý argument se týká časové přípustnosti, tedy předčasné nutné obrany. Je však důležité podotknout, že obránce instaluje dané automatické obranné zařízení pro případ útoku, který může nastat v budoucnu. V rámci nutné obrany je příprava přípustná. Obrana tedy nenastává v okamžiku, kdy je automatické obranné zařízení nainstalováno, ale až v okamžiku kdy je toto zařízení spuštěno proti útočnickovi. Podstatné tedy je, že automatické obranné zařízení se spustí až v okamžiku, kdy útok probíhá. Třetí a čtvrtá námitka už vyvolává diskuzi. Pokud dojde ke spuštění automatického obranného systému v okamžiku, kdy např. do domu vstoupí osoba, která však není útočnickem, nebude se jednat o nutnou obranu a ten, kdo dané zařízení nainstaloval, bude odpovědný za trestný čin, který spáchal zejména z nedbalosti. Čtvrtá námitka představuje hlavní problém, jelikož jak vyplývá ze zákona, nutná obrana nesmí být zcela zjevně nepřiměřená. Zbraň jako prostředek obrany proti protiprávnímu útoku není judikaturou vyloučena, tedy ani automatický obranný systém, který lze považovat také za zbraň dle § 118 TrZ. Důležité však bude potřeba hodnotit způsob fungování tohoto zařízení a přiměřenost jeho účinnosti.¹⁴⁰

---

¹³⁹ DOLENSKÝ, Adolf, NOVOTNÝ, František. *Nutná obrana a automatická obranná zařízení*. Trestní právo, 1998, č. 1, 8 s.

¹⁴⁰ JANEČKOVÁ, Eva. *Právní aspekty sebeobrany*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015. s. 76 – 77.

Automatické obranné systémy musí tedy působit v mezích nutné obrany dle § 29 TrZ, což někdy bývá velmi technicky obtížné, jelikož taková automatická obranná zařízení nelze zpravidla regulovat tak, aby nedošlo ke způsobení škodě, která by neodpovídala charakteru a intenzitě útoku (způsobu útoku). O zcela zjevně nepřiměřenou obranu vůči protiprávnímu útoku by šlo např. v případě, kdy by vlastník podminoval přístupovou cestu do svého domu nebo připojil elektrickou energii schopnou usmrtit člověka do ohrady vně objektu.¹⁴¹

Problematika automatických obranných systémů v rámci trestněprávního institutu nutné obrany je velmi složitá, zároveň si však myslím, že jde o problematiku velice zajímavou. Instalace a použití automatického obranného zařízení samo o sobě nevyklučuje splnění podmínek nutné obrany. K tomu, aby podmínky nutné obrany byly splněny, musí být zabezpečeno, aby se zařízení aktivovalo jen proti hrozícímu či trvajícím útoku na zájem chráněný trestním zákonem, a aby jeho účinnost nebyla zcela zjevně nepřiměřená. Při zaviněném nedodržení podmínek nutné obrany tím, kdo jej instaloval a odpovídá za jeho provoz, přichází v úvahu jeho odpovědnost za trestný čin spáchaný z nebalosti.¹⁴²

---

¹⁴¹ NOVOTNÝ, František. *Právo na sebeobranu*. Praha: Lexis-Nexis, 2006. 60 s.

¹⁴² R 12/2010

6. Právní úprava nutné obrany v jiných právních předpisech

6. 1. Nutná obrana dle občanského zákoníku

Institut nutné obrany jako okolnosti vylučující protiprávnost trestného činu se prolíná celým právním řádem. Není upravena pouze v trestněprávních předpisech, ale můžeme najít právní úpravu tohoto institutu i v dalších veřejnoprávních a soukromoprávních zákonných úpravách. Avšak je důležité si uvědomit odlišnosti jednotlivých právních úprav. Trestněprávní úprava spočívá zejména v sankcionování společensky nebezpečného chování, kdežto soukromoprávní úprava stanoví kompenzační systém soukromých zájmů, který reaguje zejména na narušení alokace majetku.¹⁴³

Nutná obrana je upravena v § 2905 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, následovně: *„Kdo odvrací od sebe nebo od jiného bezprostředně hrozící nebo trvajíc protiprávní útok a způsobí přitom útočníkovi újmu, není povinen k její náhradě. To neplatí, je-li zjevné, že napadenému hrozí vzhledem k jeho poměrům újma jen nepatrná nebo obrana je zcela zjevně nepřiměřená, zejména vzhledem k závažnosti újmy útočníka způsobené odvracením útoku.“* Smysl nutné obrany je tedy v obou právních úpravách stejný a spočívá v odvrácení útoku a ochraně zájmů chráněných zákonem.

Občanský zákoník, stejně jako trestní zákoník, pracuje s pojmy jako je např. bezprostředně hrozící či trvajíc útok, nebo že obrana nesmí být zcela zjevně nepřiměřená. Jsou zde tedy také výslovně uvedeny excesy z nutné obrany. V případě trestního zákoníku je exces spatřován v obraně, která je zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku. Pojem způsob útoku je podle § 29 TrZ chápán mnohem širěji. Zejména je důležité poměrování způsobu obrany ke způsobu útoku. Jedním ze základních hledisek nutné obrany v občanském zákoníku je zejména výše způsobené škody. Na rozdíl od volnější trestněprávní úpravy, je soukromé právo mnohem přísnější a to z toho důvodu, že i v případě, kdy se obránce nedopustí spáchání trestného činu, může být přesto povinen nahradit způsobenou újmu.¹⁴⁴ V okamžiku, kdy obránce svým jednáním odvrací daný útok, by si měl tedy uvědomit, zda svým obranným jednáním nemůže způsobit větší újmu, než která mu hrozila odvraceným útokem.

---

¹⁴³ HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055 – 3014)*. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2014. 1524 s.

¹⁴⁴ Tamtéž. 1526 s.

Proto je možné říci, že je obránci poskytován užší prostor k uplatnění institutu nutné obrany v rámci občanského zákoníku. Občanskoprávní úprava nutnou obranu oproti aktuální trestněprávní úpravě zužuje a také objektivizuje.¹⁴⁵

6. 2. Nutná obrana dle zákona o přestupcích

Přestupkové právo, na rozdíl od práva soukromého, směřuje k sankcionování společensky nebezpečného chování. Pokud jednání je protiprávní, ale nemá znaky přestupku, jedná se o jednání dovolené, za které nelze vyvozovat odpovědnost za přestupek.¹⁴⁶ Zákon o přestupcích v § 2 odst. 2 stanovuje podmínky, za nichž jednání není přestupkem, tedy se jedná o okolnost vylučující protiprávnost. Přestupkem tedy není jednání, jímž někdo odvrací přiměřeným způsobem přímo hrozící nebo trvajícím útok na zájem chráněný zákonem.

V případě trestných činů může dojít v rámci nutné obrany k zasažení útočnicka na jeho zdraví, popřípadě i na jeho životě, kdežto u přestupků se jedná o méně významné statky. Z tohoto důvodu je jejich řešení před soudy pouze výjimečné.¹⁴⁷ Jedná se většinou o malé nesrovnalosti mezi sousedy nebo rodinnými příslušníky. V praxi je to většinou řešeno tak, že je rozhodnuto ve prospěch těch, kteří se brání a přiznává se jim jednání v nutné obraně s upozorněním, že obrana musí být důraznější už jen z toho důvodu, aby byl překonán nejen přímo hrozící či trvajícím útok, ale aby došlo i k definitivnímu odrazení útočnicka od dalšího útoku.¹⁴⁸

Vymezení podmínek nutné obrany v trestním zákoníku a v zákoně o přestupcích je zásadně rozdílné. U přestupku je dána absolutní proporcionalita způsobu odvracení útoku, kdežto podle trestního zákoníku se nejedná o nutnou obranu, pokud byla zcela zjevně nepřiměřená. Podle Nejvyššího správního soudu, musí být přiměřenost nutné obrany v zákoně o přestupcích vykládána se zřetelem na stejný institut trestního práva, tedy že přiměřeným způsobem odvracení útoku podle zákona o přestupcích je každý způsob, který není „zcela zjevně nepřiměřený“ útoku.¹⁴⁹

Jednou ze zajímavostí je v současnosti problematika pokut v hromadné dopravě v případech, kdy si osoba nezakoupila platnou jízdenku a tedy jezdila tzv. na černo. Touto

---

¹⁴⁵ JANEČKOVÁ, Eva. *Právní aspekty sebeobrany*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015. 48 s.

¹⁴⁶ JEMELKA, Luboš, VETEŠNÍK, Pavel. *Zákon o přestupcích a přestupkové řízení. Komentář. 2 vydání*. Praha: C. H. Beck, 2013, 9 s.

¹⁴⁷ MATES, Pavel. *Okolnosti vylučující protiprávnost ve správním trestání*. *Trestněprávní revue*, 2012, č. 6, 144 s.

¹⁴⁸ Tamtéž.

¹⁴⁹ Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 7. 5. 2008, sp. zn. 1 As 35/2008

problematikou se zabýval soud v rozsudku Nejvyššího správního soudu č. j. 1 As 34/2010-87. Soud rozhodl, že je dáno právo revizorům zadržet tuto osobu, která se neprokázala zakoupenou platnou jízdenkou a totožností do doby příjezdu policie s tím, že by jinak bylo nahráváno těm, kteří porušují právo. Dále je revizor oprávněn přiměřeným způsobem zadržet cestujícího, který by se snažil utéci. Jednání revizora označil soud jako nutnou obranu a to z toho důvodu, že chrání majetkové právo provozovatele hromadné dopravy.¹⁵⁰

Podle mého názoru by měl být institut nutné obrany upraven pouze v jednom předpise a to z toho důvodu, že smysl nutné obrany by měl vždy směřovat k odvrácení útoku a ochraně zájmů chráněných trestním zákonem. Zároveň si myslím, že by nemělo být přípustné, aby jednání pachatele bylo protiprávní podle jednoho právního předpisu a podle druhého nikoli.

---

¹⁵⁰ Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 7. 9. 2010, sp. zn. 1 As 34/2010-87

Závěr

Institut nutné obrany je jedním z nejúčinnějších nástrojů k ochraně zájmů nejen jednotlivce, ale také společnosti, před protiprávním útokem pachatele, zejména pokud by zásah mocenských orgánů přišel až po dokončení protiprávního útoku. Podstata nutné obrany tedy spočívá v možnosti napadaného odvrátit přímo hrozící či trvajícím útok na jeho zájmy chráněné zákonem, a to jednáním, které by bylo jinak trestným činem. Nutná obrana patří mezi tzv. okolnosti vylučující protiprávnost, a z tohoto důvodu nebude obránce za své jednání už od počátku trestně odpovědný.

Ustanovení § 29 TrZ o nutné obraně nám přesně vymezuje podmínky a meze nutné obrany, které nesmí být překročeny. Pokud obránce při svém obranném jednání jednal v souladu s těmito podmínkami, lze považovat jeho jednání za oprávněné a pro společnost zároveň žádoucí a prospěšné. Rizika spojená s útokem nese útočník, nikoliv obránce, tedy práva obránce a útočníka si nejsou rovna. I když je útočník v právu v tom smyslu, že si může zvolit např. místo konání, čas, prostředky použité k útoku apod., vykládá se ustanovení nutné obrany zejména ve prospěch obránce. Podle mého názoru je tento výklad správný, avšak na druhou stranu si myslím, že by mělo docházet k určité vyváženosti mezi ochranou práv obránce a útočníka, aby nedocházelo ke zneužívání institutu nutné obrany ze strany obránce.

Nutná obrana je podle mně velice aktuálním tématem a jednoho dne může potkat každého z nás. Avšak jedním z důvodů, proč se občané tolik nezapojují do boje proti trestné činnosti, je podle mého názoru skutečnost, že občané neznají svá práva v tomto směru, a to zejména, že nejsou dostatečně seznámeny s podmínkami a mezemi nutné obrany. Myslím si, že přiměřenost nutné obrany je pro občany zrovna nejasnou otázkou. Zákon říká, že se o nutnou obranu nejedná, pokud je zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku, tzn. že může být zjevně nepřiměřená. Obrana tedy musí být tak intenzivní, popřípadě i silnější, aby byla způsobilá daný útok odvrátit. Stejnou nejistotu vyvolává u občanů otázka obrany za použití střelné zbraně jako útočného prostředku. Jak už bylo stanoveno i judikaturou, použití zbraně proti neozbrojenému útočníkovi, nelze považovat za obranu zcela zjevně nepřiměřenou. Na druhou stranu si ale myslím, že by občané měli znát dostatečně právní úpravu týkající se nošení, držení a použití zbraně. Největší diskuzi vyvolává otázka hranice nutné obrany, tedy jestli není zákonem více chráněn ten, který zákony porušuje a nebo ten, který brání svůj život. Každý případ se však musí posuzovat samostatně vzhledem ke konkrétním okolnostem daného případu. Zároveň jsem toho názoru, že by se měly stanovit přísnější a jasnější pravidla

pro použití zbraně. Institut nutné obrany tedy vyvolává u občanů řadu otázek, a proto je z mého pohledu žádoucí zintenzivnit popularizaci nutné obrany mezi veřejnost.

Jelikož je téma mé diplomové práce velmi rozsáhlé, soustředila jsem se jen na ty nejdůležitější otázky problematiky institutu nutné obrany, které však nejsou zdaleka vyčerpávající. Jsem toho názoru, že právní úprava institutu nutné obrany je dostačující a je zajištěna náležitá ochrana osob v situaci, kdy jsou jejich zájmy ohroženy či porušeny. Na druhou stranu vidím problém v různých definicích institutu nutné obrany napříč celého českého právního řádu. Tato problematika se dá řešit metodami interpretace právních předpisů, avšak pochybnost ve mně vyvolává otázka, zdali orgány o všech těchto definicích vědí a vykládají institut nutné obrany podle těchto metod.

Myslím si, že v minulosti navrhované změny ohledně pojmu „způsob útoku nejsou žádoucí, jelikož judikatura tento pojem vykládá dostatečně ve prospěch obránce. Pokud by došlo k zpřesnění pojmu „způsob útoku“ např. o místo, čas útoku, anebo o okolnosti vztahující se k osobě útočníka či osobě obránce, obávám se, aby v konečném důsledku trestněprávní praxe nevykládala tento pojem úžeji než tomu bylo doposud. Zároveň bych se nepřikláněla ani k návrhům na novelizaci ustanovení týkající se beztrestnosti osoby, která se dopustila překročení mezí nutné obrany v důsledku silného rozrušení, strachu, úleku nebo zmatku způsobeného útokem. Myslím si, že by stačilo posuzovat takové jednání např. v rámci institutu polehčujících okolností.

Na druhou stranu bych se však přiklonila k návrhu novely zákona č. 40/2009 Sb, ve smyslu zavedení tzv. zásady „můj dům, můj hrad.“ Myslím si, že rozšíření možnosti obrany vůči pachateli, který vnikl do obydlí násilím nebo pohrůžkou bezprostředního násilí či překonáním překážky, je žádoucí a zároveň by to vedlo k zlepšení současné právní úpravy. I když si myslím, že je současná právní úprava institutu nutné obrany dostačující, vedla by tato změna k větší právní jistotě obětí právě při využití nutné obrany, a zároveň by pachatelé mohli důkladněji zvažovat důsledky svého jednání, neboť ochrana života a zdraví je vždy důležitější než ochrana majetku. Dalším přínosem by podle mého názoru byla i zakotvená obrana ve prospěch jiné přítomné osoby. Jediný problém možná spatřuji v tom, že není přímo charakterizován prostor, o který se má jednat, ale věřím, že by to bylo následně judikaturou upřesněno.

Dále bych de lege ferenda navrhovala zavést legální definici institutu nutné obrany proti trestně neodpovědným osobám, tedy osobám nepřičetným či mladším patnácti let, jelikož si myslím, že je velmi problematické zaujmout k této problematice jednoznačné a přijatelné stanovisko. Legální definice by mohla znít následovně: „*Nutnou obranou je i*

jednání záležející v odvrácení přímo hrozícího či trvajícího útoku osoby, jež v době jeho spáchání nebyla trestně odpovědná pro nepřičetnost, nedostatek věku či pro skutkový omyl. “

V rámci své práce jsem se také zabývala otázkou automatických obranných systémů. Ačkoliv je dovoleno použití automatických obranných systémů za podmínek nutné obrany, nese sebou tato problematika řadu komplikovaných a nevyřešených otázek. Zároveň si myslím, že naše právní úprava nedává občanům dostatečnou jistotu k využití těchto systémů. Největší problém je shledáván ve skutečnosti, že automatický obranný systém může účinkovat i proti jiným osobám než samotnému pachateli. S tímto tvrzením naprosto souhlasím z toho důvodu, že samotné obranné zařízení na rozdíl od člověka, který se osobně brání, nedokáže toto zařízení rozlišit, jestli se o daný útok vůbec jedná. De lege ferenda bych navrhovala zakotvit samostatnou skutkovou podstatu trestného činu, která by spočívala v potrestání pachatele, který by druhého ohrozil na zdraví či na životě za použití automatických obranných zařízení zvláště nebezpečným způsobem.

Je zřejmé, že otázky institutu nutné obrany zůstávají nadále sporné a aktuální, a proto v budoucnu dojde k dalšímu rozvoji tohoto trestněprávního institutu, avšak doufám, že tato problematika bude občanům lépe přiblížena a dostatečně vysvětlena.

Abstrakt

Toto téma jsem si zvolila z toho důvodu, že samotná úprava institutu nutné obrany se v zákoně vejde do jednoho ustanovení, a právě proto si myslím, že takto stručná úprava vyvolává řadu otázek ohledně jejího uplatnění v praxi.

Nad přípustností nutné obrany je vedeno stále mnoho polemik, stejně tak jako zpochybňování legitimacy použití střelné zbraně. Úvodem jsem se snažila nastínit obecné znaky okolností vylučující protiprávnost. Dále jsem se věnovala historickému vývoji institutu nutné obrany v české trestněprávní nauce od roku 1852 až do současné právní úpravy. Nutná obrana je jednou z nejsložitějších otázek trestního práva včetně jejího posouzení, proto jsem se nejvíce zaměřila na splnění podmínek nutné obrany, především na útok a způsob jeho provedení, povahu, nebezpečnost útoku a obranu samotnou. Dále jsem se také věnovala mezím nutné obrany, tedy přiměřeností, proporcionalitou, subsidiaritou nutné obrany a následně vybočením z mezí nutné obrany a její právní postih. Následně bylo důležité přiblížit velmi diskutovanou a složitou problematiku automatických obranných systémů. Nutná obrana je upravena mimo jiné i v občanskoprávní a správněprávní úpravě, proto jsem stručně vymežila rozdílnosti mezi těmito právními úpravami.

Abstrakt

I have decided to write about this topic because the legislation of necessary defense is regulated in the law only in one paragraph. Because of that, I believe that this short adjustment can cause many questions about its use in training.

The accessibility of necessary defense is still often questioned as well as lawfulness of use a gun. In the beginning, I tried to explain the general signs of circumstances excluding illegality. Furthermore, I focused on the historical development of the institute of necessary defense in the Czech criminal law doctrine since 1852 to the current legislation. Necessary defense is one of the most complex issues of criminal law, including its assessment, so I was most focused on meeting the conditions of necessary defense, especially on its offensive and the manner of its execution, the nature, and the danger of attack and defense of itself. Furthermore, it also dealt with the limits of necessary defense, adequacy, proportionality, subsidiarity and then overstepping the limits of self-defense and its legal sanction. Subsequently, it was important to introduce a topic of very controversial and complex issues

of automatic defense systems. Necessary defense is also provided in the civil and administrative legislation, so I briefly defined the differences between those rules.

Klíčová slova

Okolnosti vylučující protiprávnost

Nutná obrana

Protiprávní útok

Obránce

Pachatel

Automatické obranné systémy

Exces z nutné obrany

Key words

Circumstances excluding illegality

Necessary defense

Lawless attack

Defender

Offender

Automatic defensive systems

Excess of self-defense

Seznam literatury

Odborné publikace

DRAŠTÍK, Antonín a kol. *Trestní zákoník: Komentář. I. díl. (§ 1 – 232)*. Wolters Kluwer, 2015.

Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 290/1993 Sb., ze dne 22. 9. 1993

Důvodová zpráva k návrhu novely zákona č. 40/2009 Sb., ze dne 21. 3. 2014

HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055 – 3014)*. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2014.

CHMELÍK, Jan A KOLEKTIV. *Trestní právo hmotné obecná část*. Praha, 2009.

JANEČKOVÁ, Eva. *Právní aspekty sebeobrany*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015.

JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 5. vydání. Praha: Leges, 2016.

JEMELKA, Luboš, VETEŠNÍK, Pavel. *Zákon o přestupcích a přestupkové řízení*. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013.

KALLAB, Jaroslav. *Trestní právo hmotné platné v zemi české a moravskoslezské. Část obecná i zvláštní*. Praha: Melantrich, 1935.

KRATOCHVÍL, Vladimír. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009.

KRATOCHVÍL, Vladimír a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012.

KUCHTA, Jan. *Nutná obrana*. Brno: Masarykova univerzita, 1999.

Návrh novely zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, ze dne 21. 3. 2014

NOVOTNÝ, František. *Právo na sebeobranu*. Praha: Lexis-Nexis, 2006.

NOVOTÝ, František a kol. *Trestní právo hmotné*. 3. rozšířené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk s.r.o., 2010.

SOLNAŘ, Vladimír. *Systém českého trestního práva. II. Základy trestní odpovědnosti*. Praha: Novatrix, 2009.

SOLNAŘ, Vladimír. *Základy trestní odpovědnosti*. Academia Praha, 1972.

Stanovisko Vlády ČR k návrhu poslance Davida Kádnera na vydání zákona, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Šámal, P. a kol. *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012.

ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní právo hmotné: Obecná část 1*. 8. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016.

ŠÁMAL, Petr, PÚRY, František, RIZMAN, Stanislav. *Trestní zákon: Komentář. I. díl*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004.

Odborné články

Dolenský, Adolf. *Nová koncepce nutné obrany (§13 tr. zák.): k diskuzi*. Bulletin advokacie, 1994, č. 1.

DOLENSKÝ, Adolf, NOVOTNÝ, František. *Nutná obrana a automatická obranná zařízení*. Trestní právo, 1998, č. 1.

DOLENSKÝ, Adolf, NOVOTNÝ, František. *Nutná obrana a automatická obranná zařízení*. Magazín Security. 1995, ročník 2, č. 3.

FREMR, Robert, ZELENKA, Pavel. *K výkladu ustanovení § 13 trestního zákona*. Právní praxe, 1994, č. 6.

HRUŠKA, Jiří. *Institut nutné obrany ve světle navrhované rekonstrukce trestního zákoníku*. Trestní právo, 2007, č. 12.

KRATOCHVÍL, Vladimír. *Okolnosti vylučující protiprávnost v zákoně uvedené a zásada subsidiarity trestní represe*. Trestněprávní revue, 2016, č.3, 53 s.

KOUCKÝ, Roman. *K problematice nutné obrany: Nutná obrana podle návrhu „ nového trestního zákona“*. Právní fórum, 2006. č.12.

KUCHTA, Jan. *Několik poznámek k postavení a formulaci okolností vylučující protiprávnost v připravované rekonstrukci trestního zákona*. Trestněprávní revue, 2003, č. 2.

LATA, Jan. *Vývoj institutů nutné obrany a krajní nouze v českých zemích*. Trestní právo, 1999, č. 2.

LNĚNIČKA, Jiří. *Ad „Nová koncepce nutné obrany (§ 13 tr. zák.)“*, Praha: Bulletin advokacie, 1994, č. 4.

MATES, Pavel. *Okolnosti vylučující protiprávnost ve správním trestání*. Trestněprávní revue, 2012, č. 6.

NÝVLTOVÁ, Ivana. *Objektivní a subjektivní koncepce protiprávnosti útoku a jejich vztah k právnímu posouzení obrany proti útoku osob trestně neodpovědných*. Trestněprávní revue, 2003, č.7.

ŠÁMAL, Pavel. *K vládnímu návrhu novelizace ustanovení § 13 tr. zák. O nutné obraně*. Právní praxe, 1994. č. 2.

Judikatura

NS ČR 3 Tdo 840/2006-1 (R 48/2007)
NS ČR 6 Tdo 1347/2008
NS ČR To 27/90 (R 36/1991)
NS ČR – Tpjn 303/2008 (R 12/2010)
NS ČR – 7 To 202/94 (R 47/1995)
NS ČSR 1 TZ 349/55 (R 24/56)
NS ČSR 6 Nt 301/58
NS SR 4 Tz 40/78
NS SSR – 7 Tz 9/87
NS SSR Tz 128/76 (R 55/1977)
NS SSR Tz 70/79 (R 47/1980)
NS SSR 5 Tz 143/79 (R 41/1980)
NS SSR – 1 To 18/1975 (R 25/1976)
NSS ČR 1 As 35/2008
Krajský soud v Českých Budějovicích 4 To 360/96 (R 47/1997
R 49/1970
R 12/1983
R 11/1981
R 19/1981
R 16/1994-1
R 19/1982
R 75/1956
R 1633/23

Použité právní předpisy

Zákon č. 117/1852 ř. z., Zákon trestní o zločinech, přečinech a přestupcích
Zákon č. 86/1950 Sb., Trestní zákon
Zákon č. 140/1961 Sb., Trestní zákon
Zákon č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník
Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
Zákon č. 200/1990 Sb., Zákon o přestupcích
Zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky

Zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod